

FÓRUM ARCHIVÁROV

ROČ. XX. č. 3 - 4

JÚL - DECEMBER 2011

Novoročné riadky archivárom

Dvojčíslo Fóra archivárov, ktoré práve držíte v rukách/vidíte pre sebou na obrazovke počítača, nás symbolicky vyprevádza z roku 2011 nabitého udalosťami. Rok, ktorý sa pred niekoľkými dňami skončil, priniesol slovenskému archívnictvu všeličo dobré aj zlé, a ako to už býva, niečoho bolo viac ako je potrebné, iného sa nedostávalo. Pokúsim sa to teraz v skratke zosumarizovať. V ekonomickej oblasti to bol rok komplikovaný a situácia sa postupne len a len zhoršovala. Hlavne v posledných mesiacoch roku žili archívy doslova z podstaty a pre neuhradené faktúry ich zasypali upomienky zo strany dodávateľov.

Jarná snaha SSA upozorniť Ministerstvo vnútra SR na situáciu archívov prostredníctvom otvoreného listu riaditeľov nebola prijatá ideálne, ďalšie mesiace však ukázali, že jeho odkaz bol korektný. Pred letom prišli v tradičnom termíne na konci mája XV. archívne dni v SR zorganizované spolu s kolegami z Humenného, ktorým by som aj na tomto mieste chcel ešte raz poďakovať za pomoc, s programom zameraným na zbierkotvornú činnosť archívov, okrúhlym stolom, ale aj prezentáciou zoznamu hesiel biografického slovníka archivárov. Archívne dni a následná živá diskusia v kruhu výboru spoločnosti o prednesených referátoch zreteľne ukázali, že v tejto oblasti je stále mnoho čo zlepšovať a slovenská situácia je ďaleko od ideálnej.

Jeseň sa niesla v znamení neľútostného odborného zápasu o srdcia archivárskej obce. Odbor archívov vytiahol do boja so snahou premôcť aktívny odpor z regiónov a nejakým spôsobom zušľachtiť produkované archívne pomôcky a osekať prebujnené koncoročné vykazovanie. Druhý odbor, dotlačený k aktivite pánom V., neochotne kontroval prípravou zavedenia možnosti udeľovať pokuty archívmi. Stav ich zápasu je zatiaľ nerozhodný.

Napriek spomínaným problémom, ktoré z archívneho obzoru asi tak skoro nezmiznú, sú podľa mňa základom, na ktorom je potrebné prioritne stavať, odborné činnosti. Len ich rozvíjaním sa dá odstrániť zväčšujúce sa zaostávanie za okolitými krajinami v oblasti zavádzania moderných štandardov, vzdelávania a technológií a s tým spojenou vyššou efektivitou práce, čo spolu so zvládnutím zapojenia archívov do kreatívneho priemyslu bude veľkou výzvou pre nasledujúce obdobie.

Všetkým prajem v mene Spoločnosti slovenských archivárov šťastné vykročenie do nového roku a veľa osobných a pracovných úspechov.

Radoslav Ragač, predseda SSA

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa konalo 6. septembra 2011 v Bratislave

- Program:**
- 1) Príprava XVI. archívnych dní v SR v roku 2012
 - 2) Exkurzia
 - 3) Fórum archivárov č. 3/2011
 - 4) Webová stránka
 - 5) Hospodárenie
 - 6) Rôzne

Septembrové zasadnutie výboru SSA sa uskutočnilo v priestoroch Štátneho archívu v Bratislave, viedol ho R. Ragač. Hneď v úvode oznámil zmenu v obsadení výboru, pretože sa na vlastnú žiadosť vzdala členstva Lucia Krchnáková. Novou členkou sa stala Katarína Bodnárová z Archívu výtvarného umenia SNG. Členovia výboru navrhli L. Krchnákovvej udeliť za jej aktívnu činnosť vo výbore pamätnú medailu SSA.

Zasadnutie bolo venované prípravám archívnych dní 2012. Na ich organizovanie sa podujal Štátny archív v Bratislave, hoci miesto konania vrcholného archívneho podujatia bude v Trnave. Témou bude Verejná správa po roku 1945 v zrkadle archívnych dokumentov, s dôrazom na dejiny správy a archívnu teóriu a prax (najmä na legislatívu, prekvalifikovanie archívnych dokumentov, elektronické dokumenty a pod.).

R. Ragač oboznámil prítomných s programom trojdňovej exkurzie do slovenských a maďarských archívov v dňoch 3. – 5. októbra 2011. Program, ubytovanie a celú organizáciu zabezpečovali R. Ragač a J. Ragačová (prehliadka kláštora premonštrátov v Jasove, Lelese, renesančného kaštieľa v Borši, zrúcaniny hradu vo Veľkom Kamenci a v Maďarsku prehliadka hradu Kisvárda, Župného archívu v Nyíregyháze a Rákociho hradu v Sárospataku, ako aj Hradného múzea vo Fiľakove). Výbor odsúhlasil finančný príspevok na exkurziu pre členov SSA vo výške 10 €.

Ďalej sa diskutovalo o organizačnom a technickom zabezpečení vydávania a zostavovania stavovského časopisu Fórum archivárov č. 3/2011 a webovej stránky.

O hospodárení, členských príspevkoch a žiadostiach o členstvo do SSA referovala M. Grófová. Žiadosti o prijatie za členov do radov SSA podali Mgr. Anna Masliková (doktorandka FF UK v Bratislave) a Mgr. Aleš Věntus (Správa archívov VÚB a. s., Bratislava). Výbor ich prijatie schválil. R. Ragač referoval o dodatočnej finančnej dotácii SHS na Archívne dni 2011 v Humennom vo výške 260 €.

V bode Rôzne výbor odsúhlasil a) vyslanie predsedu R. Ragača na 25. slovinské archívne dni (Ptuj, 10. – 11. októbra 2011, téma: Príklady rôznej praxe v slovinských archívoch), b) recenzovanie príspevkov do pripravovaného zborníka, c) Z. Kollárová predniesla návrh na pokračovanie vydávania propagačných materiálov SSA; navrhla vydanie jednolistového závesného kalendára na rok 2012, d) diskutovalo sa o postoji Štátneho archívu v Bratislave, pobočky Trnava v súvislosti s organizovaním archívnych dní v Trnave, e) Z. Kollárová upozornila na absenciu účasti predsedu SSA, prípadne iného zástupcu SSA z výboru, na zasadnutiach Vedeckej archívnej rady a na konkurzných konaniach, f) M. Grófová osobne pozvala zúčastnených na podujatie a výstavu k 90. výročiu založenia FF UK v Bratislave (24. 10. 2011), na ktorých sa podieľa Archív UK, g) diskutovalo sa aj o niektorých pripravovaných novelách zákonov.

Rokovanie uzavrel predseda a termín ďalšieho zasadnutia bol stanovený na 25. október 2011.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

Zápisnica
zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov,
ktoré sa konalo 25. októbra 2011 v Bratislave

- Program:**
- 1) Otvorenie
 - 2) Exkurzia
 - 3) Archívne dni 2012
 - 4) Fórum archivárov
 - 5) Webová stránka
 - 6) Hospodárenie, členská základňa
 - 7) Rôzne
 - 8) Záver

Zasadnutie výboru SSA sa uskutočnilo v priestoroch Štátneho archívu v Bratislave. Prvou rokovacou témou bola exkurzia SSA do archívov a múzeí (do kláštora premonštrátov v Jasove a kláštora v Lelese, renesančného kaštieľa v Borši, hradu vo Veľkom Kamenci, ako aj hradu Kisvárd, Župného archívu v Nyiregyháze a Rákociho hradu v Sárospataku v Maďarsku a prehliadke Hradného múzea vo Filákovke). Uskutočnila sa 3. – 5. októbra 2011. Predseda R. Ragač zhodnotil odborný program celého podujatia ako veľmi úspešný. Vysvetlil aj peripetie okolo finančného zabezpečenia podujatia, ktoré zapríčinila nízka účasť účastníkov. SSA by storno poplatky za ubytovanie a niektoré vstupy musela uhradiť aj v prípade zrušenia akcie, preto sa organizátori rozhodli exkurziu uskutočniť.

Nosnou témou rokovania výboru boli archívne dni 2012 v Trnave, najmä ich organizačné a odborné zabezpečenie. Najdôležitejšou súčasťou tohto bodu bolo predovšetkým zostavenie odborného programu podujatia. Doriešili sa otázky organizačného zabezpečovania nášho periodika Fóra archivárov, na túto činnosť sa podujali H. Žažová (sústredovanie príspevkov a korigovanie textov) a K. Bodnárová (grafickú úpravu). Správu nad webovou stránkou prevezme M. Péková. Hospodárka M. Grófová bližšie oboznámila kolegov s vyúčtovaním exkurzie a predstavila dvoch záujemcov o členstvo v SSA – Mgr. Jaroslava Štullera (Štátny archív v Banskej Bystrici, pob. Rimavská Sobota) a Juditu Kováčsovú (Štátny archív v Bratislave, pob. Šaľa), ktorých prijatie výbor odsúhlasil. V bode Rôzne sa viedla diskusia okolo názvu spoločnosti, ktorú vyvolala situácia v Rakúsku, kde pozmenili názov archívnej spoločnosti (a doplnili o „archivárky“) na návrh ženskej časti osadenstva. Členovia výboru sa zhodli na tom, že otázku zmenu názvu spoločnosti výboru nepovažujú za potrebnú.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

Zápisnica
zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov,
ktoré sa konalo 6. decembra 2011 v Bratislave

- Program:**
- 1) Otvorenie
 - 2) Príprava XVI. archívnych dní v SR v roku 2012
 - 3) Fórum archivárov č. 3 – 4/2011
 - 4) Hospodárenie
 - 5) Rôzne
 - 6) Záver

Posledné zasadnutie výboru v roku 2011 sa uskutočnilo v priestoroch Štátneho archívu

v Bratislave. Členov výboru zamestnávali prípravy archívnych dní v Trnave, najmä zostavenie odborného programu, organizovanie valného zhromaždenia a úpravy stanov SSA. Ďalej sa venovali zostaveniu nového čísla Fóra archivárov. O finančných záležitostiach referovala hospodárka, ktorá pripravuje uzavretie hospodárenia kalendárneho roka. V bode Rôzne výbor odsúhlasil účasť zástupcov SSA na podujatí Višegrádske setkání a konference Výuka archivnictví – vývoj, úkoly a perspektivy, ktoré sa uskutočnia v Českých Budějoviciach 14. – 16. marca 2012. Diskusia v súvislosti s Biografickým slovníkom slovenských archivárov priviedla prítomných k záveru, že heslá v súčasnej podobe budú abecedne zavesené na webovú stránku SSA, aby ich mohla archivárska verejnosť pripomienkovať. Výbor odsúhlasil účasť predsedu R. Ragača na archívnych dňoch v Slovinsku (Ptuj 10.-11. 10. 2011, téma: Sprístupňovanie archívnych dokumentov) a Rakúsku (Eisenstadt 13. – 14. 10. 2011, téma: Prekračovanie hraníc – spoločné zachovávanie minulosti pre budúcnosť) a finančný príspevok na jeho cestovné náklady. Správy z oboch podujatí budú uverejnené vo Fóre archivárov.

Živú diskusiu vyvolal otvorený list Asociácie správcov registratúry spolu s ponukou adresovanou MV SR, že prevezmú zabezpečovanie procesu vyradovania registratúry a školiace aktivity v oblasti správy registratúry. Z rokovania vyplynulo odmietnutie návrhu Asociácie správcov registratúry, pretože táto oblasť činnosti patrí v zmysle zákona NR SR č. 395/2002 Z. z. o archívoch a registratúrach a o doplnení niektorých zákonov do kompetencie výlučne archivárom.

Predseda poprial všetkým príjemné prežitie vianočných sviatkov a rokovanie uzavrel.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

Deň otvorených dverí v popradskom archíve

Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad je v regióne verejnosti známy mnohými aktivitami. Obyvatelia Spišskej Soboty, kde sa archív nachádza, ho kvôli dlhému názvu pomenovali jednoduchým slovným spojením „náš archív“, čo je pre kolektív archivárov nebyvalé ocenenie ich práce. Preto bolo pre nás akousi samozrejmosťou zorganizovať už po druhýkrát Deň otvorených dverí. Pracovníčky archívu vzali do úvahy pri organizovaní tohto podujatia výzvu Spoločnosti slovenských archivárov a takto sa pridali k archivárom na celom svete, ktorí si pripomenuli 6. jún ako Medzinárodný deň archívov.

Predovšetkým kvôli školákovi a študentom sa archivárky rozhodli určiť za deň „D“ 10. jún 2011. Po dlhoročných skúsenostiach s tým, o čo má verejnosť i mládež najväčší záujem, sme sa rozhodli pripraviť prednášku Genealogický výskum tradične a netradične s praktickou ukážkou využitia štátnych matrík, ktorú prezentovala Ing. Darina Javorská. Pre záujemcov boli lákavé i ďalšie „ponuky“ – výstava Šľachtické sídla pod Tatrami, exkurzia po archíve a ukážka slovacikálnych armálesov. Prednáška riaditeľky archívu PhDr. Boženy Malovcovej, v ktorej predstavila genealógiu ako pomocnú vedu historickú, upútala rovnako všetky generácie našich návštevníkov. Tú najmladšiu však fascinovali hlavne ukážky práce so známymi genealogickými programami sprístupnenými na internete a tých najstarších informácie o spôsoboch hľadania svojich predkov. Skutočne zvedavá verejnosť si so záujmom prezrela výstavu o šľachtických sídlach v okresoch Poprad a Kežmarok. Magnetom boli najmä pozoruhodné porovnávajúce fotografie z prítomnosti a minulosti šľachtických sídiel a životné osudy ľudí s „modrou krvou“, ktorí žijú medzi nami aj v súčasnosti. Napr. v dedinke Vlková v okrese Kežmarok sa odohral vášnivý príbeh nenaplnenej lásky Babety von Wieland a známeho slovenského spisovateľa a evanjelického kňaza Jána Chalúpku. Výstavu pripravila PhDr. Zuzana Kollárová, PhD. a Ing. Martina Šlampová. Tých, ktorí ešte „v živote“ neboli v archíve, sprevádzali priestormi a výstavou slovacikálnych armálesov Ing. Marta Bednárová (poradila aj pri predarchívnej starostlivosti) a Ing. Eva Sedláčková.

Archív sa od skorého rána do neskorého večera premenil na malé mravenisko. Navštívilo ho viac ako sto návštevníkov. Medzi žiakov a obyvateľov nášho regiónu sa „primiešali“ aj

redaktori regionálnych novín a iných médií. Stáročia odložené písomnosti zrazu ožili a naša práca náhle dostala iný rozmer a zmysel. Premenili sme sa na rozprávačov tisíc a jedného príbehu. Prišli tí, ktorých zaujíma história nášho regiónu i tí, ktorí majú s našim archívom dobré skúsenosti a boli zvedaví, čo máme „nové“. Môžeme len skonštatovať, že príprava i samotný Deň otvorených dverí nemal význam len pre návštevníkov, ale aj pre nás archivárky: ak by o výsledky našej práce nejavila záujem aj široká verejnosť, akékoľvek naše úsilie by strácalo na význame a snažiť sa len pre odbornú

verejnosť je niekedy príliš málo.

Zuzana Kollárová, Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad

Archív Matice slovenskej sprístupnil svoje priestory a dokumenty

Najlepším spôsobom, ako oboznámiť verejnosť so vzácnymi dokumentmi, ktoré archív uchováva vo svojom depote, je pozvať ju do svojich priestorov. O to sa pokúsil Archív Matice slovenskej v Martine počas Dní otvorených dverí Matice slovenskej 5. augusta 2011.

Archív Matice slovenskej pôsobí ako špecializovaný verejný archív Slovenskej republiky, a teda by mu viac prislúchalo „zviditeľniť“ sa v júni na Medzinárodný deň archívov. Archív Matice slovenskej je však aj

jedným z odborných pracovísk Matice slovenskej, a tak sa mohol predstaviť verejnosti aj v rámci osláv 148. výročia založenia tejto historicky najstaršej kultúrnej ustanovizne Slovákov. Ako je známe, Maticu slovenskú si s národným zánietením založili ako spolok milovníkov národa a života slovenského na celonárodnom zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine 4. augusta 1863 najvýznamnejšie a národne cítiace osobnosti „slovenského okolia“, aby tak deklarovali svoju predstavu o pozdvihnutí slovenského národa v mnohonárodnostnom Uhorsku.

Väčšina pracovísk Matice slovenskej sídli v budove na Mudroňovej ul. v Martine, a preto aj Deň otvorených dverí sa konal práve v tomto priestore. V poradí druhá budova Matice slovenskej bola sprístupnená pred 85. rokmi v auguste 1926. V Turčianskom Svätom Martine to bola mimoriadna udalosť, veď na návrh budovy správa Matice slovenskej vyhlásila aj verejný súbeh, výberovú komisiu tvorili zástupcovia najvýznamnejších architektov a staviteľov zo Slovenska a Čiech, súťažil aj vynikajúci architekt Emil Belluš, hoci budovu postavili podľa architektonického návrhu Jána Palkoviča, pričom pri výbere projektu mal významné slovo známy architekt Milan Harminc. K úspechu staviteľa budovy Stanislava Zachara treba priradiť aj časové obdobie budovania, a to boli dva roky. (Prvá budova Matice slovenskej bola postavená v rokoch 1864 – 1865 a tretia budova – dnes Slovenská národná knižnica – v rokoch 1963 – 1975).

Práve jubileum sprístupnenia budovy bolo podnetom pre Archív Matice slovenskej ukázať návštevníkom počas Dní otvorených dverí MS originálne súťažné návrhy, projekty, štúdie a iné vzácne písomné a obrazové dokumenty z tejto historickej udalosti. Okrem prehliadky originálov v bádateľni matičného archívu a možnosti nahliadnutia do priestorov depotu s množstvom uložených dokumentov si návštevníci so záujmom pozreli výstavu architektonických štúdií, projektových návrhov a cenných fotografických záberov zo stavby budovy a z jej slávnostného otvorenia. Na jej otvorení v auguste 1926 boli zastúpené všetky vrstvy slovenského národa za účasti najvyššieho predstaviteľa Československej republiky – prezidenta T. G. Masaryka. Výstava pred reprezentačnou miestnosťou budovy – matičnou výborovňou – vhodne ozrejmla proces zrodu tejto historickej stavby.

Pri prehliadke archívnych priestorov návštevníkov mimoriadne zaujali tri knihy s názvom Zápisnice darov pre Maticu slovenskú, ktoré obsahujú zoznamy darov aj darcov od 5. 8. 1863. Dary Matici slovenskej venovali oddaní národní činitelia a tvorili ich hlavne historické knihy, vzácne rukopisy a listiny, ale aj pečate, mapy, obrazy, mince, bankovky, prírodniny, skameneliny, starožitné a etnografické predmety a iné vzácnosti. Ako vieme, neskôr sa tieto zbierky stali základom našich národných inštitúcií. Vzácnej pozornosti sa tešila aj listina s menoslovom skutočných členov Matice slovenskej z rokov 1864 – 1874 a kožený Album skutočných členov Matice slovenskej, v ktorom je zachovaný úplný zoznam zakladajúcich a riadnych členov Matice slovenskej s finančnými príspevkami, ktoré venovali tejto inštitúcii. Pod poradovým číslom jeden

Druhá budova Matice slovenskej pred otvorením v auguste 1926

je zaevidovaný Ján Francisci, predseda dočasného výboru Matice slovenskej, zriadeného pred jej založením roku 1862.

Domnievame sa, že aj takýmito aktivitami archivári z Matice slovenskej prispievajú k poznávaniu historických hodnôt našich predkov a k získavaniu nových archívnych dokumentov do Archívu Matice slovenskej, najčastejšie vo forme darov.

Pri prehliadke historických priestorov Matice slovenskej návštevníci mohli nahliadnuť aj do „kuchyne“ Vydavateľstva MS a využiť výrazné zľavy v jeho kníhkupectve. Deti sa v rámci spoznávania priestorov historickej budovy MS mohli zabaviť na nafukovacích atrakciách alebo si cibriť svoje zručnosti v tvorivých dielňach pripravených na nádvorí budovy MS. Podujatie Deň otvorených dverí Matice slovenskej bolo súčasťou viacdňového augustového podujatia – Martinských matičných slávností v Martine.

Vlasta Bellová, Archív Matice slovenskej

Slávnosť otvorenia budovy Matice slovenskej 29. 8. 1926 spolu s odhalením sochy Svetozára Hurbana Vajanského

Deň otvorených dverí v Štátnom ústrednom banskom archíve

Už po tretíkrát otvoril náš archív v piatok 9. septembra 2011 svoje dvere pre širokú verejnosť počas tradičných banskoštiavnických Salamandrových slávností. Tento ročník sa niesol v duchu Medzinárodného roka lesov a dostal názov Bane a lesy. Vo vstupnej hale boli vystavené rôzne druhy dreva, ktoré sa používali v baníctve, ako i liečivé voňavé bylinky používané v minulosti na liečbu baníkov, sprevádzané dobovými textami z našich archívnych dokumentov. Návštevníci za správne zodpovedanú vedomostnú otázku boli odmenení vreckovým kalendárikom s logom archívu na rok 2012 alebo záložkou do knihy vyrobenou našimi pracovníkmi. Verejnosti bola predstavená odborná knižnica s jej najzaujímavejšími knihami, tak najstaršou ako i najmladšou knihou, ale i najmenšou knihou, staršími i novšími knihami venovanými lesníctvu. Tí menší si mohli poskladať puzzle s motívami z našich máp, či

pohladať živých zajkov, ktorí svojou prítomnosťou spestrili tmavé kúty archívu a rozjasnili tváre okoloidúcich. Najväčšiu radosť z nich mali naši najmenší návštevníci zo súkromnej materskej škôlky Nezábudka. Rovnako ich zaujala preprava „zlatej rudy“ v drevenom vozíku v podzemných priestoroch archívu za sladkú odmenu, ale i meračský prístroj, ktorý prezentovali zaujímavou formou aj študenti Strednej priemyselnej školy Samuela Mikovíniho odboru geodézia, kartografia a kataster. Faksimilie parerg banských máp lemujúce stenu podzemnej chodby umožnili ukázať návštevníkom meračské prístroje

a pomôcky 18. a 19. storočia aspoň obrazom.

Tí starší si vyšli až na druhé poschodie, kde bola zaujímavá výstava z rôznych oblastí každodenného života lesov. Mnohých zaujala možnosť vyrobiť si vlastnoručne odtlačok pečatidlom z 19. storočia do červeného vosku, na vopred pripravenú farebnú predtlač lesného poriadku v starej slovenčine. Na prekresľovacom stole deti i dospelí obkresľovali miliere, rôzne nástroje na rúbanie dreva, či postavičku lesného robotníka. Odborná archívna poradňa slúžila predovšetkým na konzultáciu a otázky týkajúce sa predarchívnej starostlivosti. Pre technicky zameraných návštevníkov bola pripravená prezentácia digitalizovania banských máp a plánov na veľkoplošnom skeneri. Aj presklené časti prvého a druhého poschodia budovy archívu poslúžili na výstavu vizuálne zaujímavých faksimilií lesných máp z územia Čiech. V tento jediný deň roku nás navštívilo okolo 330 návštevníkov všetkých vekových kategórií.

Lucia Krchnáková, Štátny ústredný banský archív

18. archívne dni v Nyíregyháze

Archív župy Szabolcs-Szatmár-Bereg organizoval v dňoch 22. – 23. septembra 2011 tradičné medzinárodné archívne dni. Podujatie malo aj tento rok vysokú odbornú úroveň a účastníkmi boli okrem maďarských archivárov a záujemcov o regionálnu históriu aj archivári z Rumunska, Srbska, Ukrajiny a Slovenska. Prvý deň v reprezentačnej miestnosti župy otvoril konferenciu János Fazekas, hlavný notár Szabolcs-Szatmár-Beregskej župy. Po odovzdaní pamätných plakiet Pro archivo súkromným osobám, ktoré darovali dokumenty župnému archívu, nasledovalo vyhodnotenie súťaže o regionálnych dejinách, ktorú každoročne vyhlasuje župný archív v spolupráci s múzeom, vysokou školou v Nyíregyháze, župnou knižnicou a vlastivedným spolkom župy. Najlepšie práce boli ocenené hodnotnými knižnými darmi a na záver prvej časti programu bola predstavená nová ročenka archívu, ktorá vyšla s podporou Národnej kultúrnej základiny.

Po obede nasledovalo vystúpenie predstaviteľov archívov zo zahraničia. Toto vystúpenie bolo v súčinnosti s Archívom hlavného mesta Budapešť, keďže práve tento archív je koordinátorom vydávania zoznamu fondov zo zahraničných archívov. Na úvod odbornej časti vystúpil s pozdravom aj predseda Szabolcs-Szatmár-Beregskej župy, pracovníčka ministerstva kultúry, hlavný konzul Ukrajiny a hlavný konzul Maďarskej republiky v Beregháze. Súpis fondov zahraničných archívov predstavili Veronika Nováková, István Fodor z Vojvodiny a Ilona Kutassi z Ukrajiny. Hlavný redaktor série publikácií László Varga, riaditeľ mestského archívu v Budapešti hovoril o pripravovaných zväzkoch z Rumunska, Burgenlandu a Chorvátska. Sprievodca po rumunských archívoch má vyjsť v spolupráci Maďarského krajinského archívu a Rumunského národného archívu.

Ďalšia časť dopoludňajšieho rokovania bola venovaná povstaniu Františka II. Rákócziho. Toto podujatie bolo posledným zo série prednášok a kultúrnych akcií, ktoré boli pripravované v župe Szabolcs-Szatmár-Bereg pri príležitosti 300. výročia povstania Františka II. Rákócziho. S odbornými príspevkami vystúpili Peter Kónya z Prešova, ktorý hovoril o hornouhorských slobodných kráľovských mestách počas posledných rokov povstania Františka II. Rákócziho. V ďalšom príspevku Kálmán Mészáros z Vojenského historického ústavu v Budapešti predstavil vojenských hodnostárov, ktorí pochádzali zo szabolcského regiónu a pôsobili v husárskom pluku Sándora Károlyho. Predstavil zaujímavú databázu, ktorá zatiaľ nie je zverejnená, avšak je k dispozícii vo Vojenskom historickom ústave v Budapešti. Pracovníčka hostiteľského župného archívu Ágota Henszel poskytla prehľad o dokumentoch, ktoré sa nachádzajú k povstaniu Františka II. Rákócziho v župnom archíve. Po nej Péter Szócs, archeológ a zástupca riaditeľa župného múzea, hovoril o szatmárskom hrade v čase povstania. Sándor Pál-Antal z Rumunska, dlhoročný pracovník archívu v Marosvásárhelyi, priblížil premeny Sedmohradska po szatmárskom mieri. György Csatári z Beregszászu na Ukrajine, pedagóg tamojšej vysokej školy, hovoril o pamätných miestach, ktoré sa nachádzajú v Podkarpatskej Rusi z čias Františka II. Rákócziho. V závere odbornej časti konferencie Tamás Oláh z archívu župy Borsod-Abaúj-Zemplén predstavil zaujímavé dokumenty, ktoré sa viažu k Szabolcskej župe a nachádzajú sa v Zemplínskom župnom archíve.

Na druhý deň sa účastníci konferencie presunuli z Nyíregyházy do Košíc a po ceste sa zastavili v Borši, kde sa uskutočnila prehliadka kaštieľa, v ktorom sa narodil František II. Rákóczi. Odborná konferencia pod názvom Z Borše do Košíc začala predpoludním v priestoroch Štátnej vedeckej knižnice v Košiciach. Podujatie pozdravil Richard Raši, primátor mesta Košice, Éva Molnár-Czibalmosné z postu hlavného konzula Maďarskej republiky v Košiciach, László Bukovszky, vedúci odboru pre národnosti pri Úrade vlády SR, Zsuzsa Udud-Czakóné, hlavná radkyňa Szabolcs-Szatmár-Beregskej župy pre kultúru a Ján Gašpar, riaditeľ vedeckej knižnice. Po príhovoroch nasledoval odborný program, a to vystúpenie Miloslavy

Bodnárovej, riaditeľky Štátneho archívu v Prešove na tému Evanjelická cirkev v období povstania Františka II. Rákócziho a referát Györgya Laczlavíka, archivára z Maďarského krajinského archívu na tému Dokumenty k povstaniu Františka II. Rákócziho v Maďarskom krajinskom archíve.

Poobede si kolegovia z Nyíregyházy prezreli pamätihodnosti viažuce sa k povstaniu v Košiciach a navštívili Archív mesta Košice, v ktorom sa kolegovia postarali o srdečné prijatie. Župný archív v Nyíregyháze aj týmto podujatím potvrdil vynikajúce organizačné schopnosti, keďže na dvojdňovom odbornom podujatí perfektne zorganizoval nielen odbornú časť, ale vytvoril výborné spoločenské podmienky, aby sa všetci cítili dobre. Vďaka za reprezentáciu Slovenska patrí aj pracovníkom Archívu mesta Košice a Štátnej vedeckej knižnici, ktorí napriek niektorým problémom, s ktorými zápasili v roku 2011, ochotne poskytli pomoc pri organizovaní tohto medzinárodného podujatia.

Veronika Nováková, Štátny archív v Bratislave, pobočka Šaľa

Foto: Milan Soukup

„Niektorí čítajú, aby premýšľali, tých je málo. Niektorí čítajú, aby písali, tých je viac. Niektorí čítajú, aby hovorili, tých je najviac,“ práve týmito slovami začal svoj príhovor Milan Soukup, moderátor celého podujatia – slávnostného vyhlásenia 3. ročníka ankety Kniha Záhoria 2010. Aj tento ročník ankety zorganizovali Záhorská knižnica a Záhorská galéria v Senici, Záhorské múzeum v Skalici a Mestské centrum kultúry v Malackách. Záštitu nad podujatím prevzal Trnavský samosprávny kraj. O priazeň čitateľov sa v tomto roku uchádzalo 42 titulov vydaných v roku 2010 spätých s regiónom Záhoria tematicky alebo osobou autora. Knihy mohli byť z oblasti beletrie, odbornopopulárnej, vedeckej i detskej literatúry, ktorým bolo pridelené ISBN. Jednotlivé tituly mohli

do ankety nominovať samotní čitatelia, autori, vydavateľstvá, kníhkupci, mestské i obecné úrady. Čitatelia mohli hlasovať buď prostredníctvom anketových lístkov priamo v Záhorskej knižnici v Senici a 22 partnerských knižniciach alebo prostredníctvom internetového hlasovania na webových stránkach miest Senice, Skalice, Holíča a Mestského centra kultúry v Malackách. Celkovo bolo v tomto ročníku odovzdaných 4516 hlasov – 1976 z internetového hlasovania a 2540 z hlasovania s anketovými lístkami. Medzi nominovanými titulmi sa v tomto ročníku ocitli aj publikácie z pera archivárov – Kršková, Mária: Kostolište – Kiripolec a Ragač, Radoslav a kol.: Zlatý vek cisárskej rezidencie v Holíči v období Františka Štefana I. Lotrinského. V konkurencii ostatných 40 titulov si viedli celkom dobre a v ankete sa umiestnili na popredných miestach.

Oficiálne výsledky ankety Kniha Záhoria 2010 boli zverejnené 27. októbra 2011 v priestoroch „Kulturného domečku“ (Kino Záhoran) v Malackách. Slávnostnú atmosféru podujatia umocnil umelecký prednes herca Alfréda Swana. Okrem úvodnej básne predniesol aj ukážky z víťazných publikácií. Ako malackému rodákovi mu nerobila problém ani záhoráčtina. Prítomných pozdravil aj primátor Malaciek Jozef Ondrejka. Následne samotné výsledky hlasovania vyhlásil moderátor podujatia – s počtom hlasov 1171 zvíťazila publikácia autorského kolektívu – Ivana Fialová, Janka Hričovská, Katarína Kosová, Martina Orosová a Radoslav Ragač Zlatý vek cisárskej rezidencie v Holíči v období Františka Štefana I. Lotrinského venovaná výnimočne, avšak doposiaľ nedostatočne preskúmanej súčasť nášho národného kultúrneho dedičstva – areálu holičsko-kopčianskej cisárskej rezidencie. Na druhom mieste (888 hlasov) skončila kniha Martina Macejku Malacky na starých pohľadniciach. Pomyselný bronzový stupienok (348 hlasov) obsadila publikácia Terézie Kvapilovej – monografia obce Závod v záhoráckom nárečí O síci a žáci, sviátkoch aj pátkoch Závodzanú. Víťazi sa podelili s prítomnými o zážitky z písania a prezradili čo-to zo svojich ďalších plánov, a tak sa čitateľská verejnosť môže tešiť už čoskoro na holičsku barokovú kuchárku, knižné spracovanie Záhoráckej ulice či ľudové piesne zo Závodu doplnené príbehmi.

Víťaznému autorskému kolektívu zo Slovenského národného archívu a Pamiatkového úradu SR v mene čitateľov Fóra archivárov blahoželáme. Práca archivára i jej výsledky sa aj vďaka takýmto podujatiam opäť dostala do povedomia širokej verejnosti, a preto majú takéto ankety zmysel okrem toho základného faktu, že prinavrátia ľudí opäť k čítaniu.

Júlia Ragačová, Odbor archívov MV SR

Príjemné dni v archíve v Šali...

Kaštieľ v Šali na ulici Petra Pázmaňa priťahuje pozornosť obyvateľov a návštevníkov mesta ako obyčajná historická budova. Za jej fasádou nájdeme inštitúciu – štátny archív. V dňoch 29. a 30. septembra 2011 archív otvoril svoje brány a privítal všetkých zvedavcov, nielen nadšencov histórie a archívnicka. Nádvorie kaštieľa ožilo hlavne najmenšími zvedavcami – školákmi. Počas prvého dňa navštívilo archív okolo 300 návštevníkov, ktorí využili možnosť zostať v archíve až do 19.00 hod. a odchádzali s pocitom spokojnosti. Druhý deň archív navštívilo viac ako 250 návštevníkov.

Pracovníci archívu pre nich pripravili mnoho zaujímavých činností, pri ktorých si mohli preskúšať svoje znalosti a vyskúšať mnohé zaujímavé činnosti, ale hlavne sa mohli veľa dozvedieť. Už na nádvorí čakali deti aj dospelých podnetné aktivity, pri ktorých mohli preveriť svoju šikovnosť a postreh – čakala ich skladačka, kde mali možnosť vyložiť obraz kaštieľa pred rekonštrukciou či skladanie listiny vo zväčšenej podobe. Na prízemí bolo pre najmenšie deti pripravené písanie husím brkom, tak ako písali naši predkovia. Deti mohli uplatniť svoju fantáziu a šikovnosť a vlastnoručne napísané listiny zapečatiť pečatným voskom. Chodba kaštieľa bola plná ich radostného džavotu.

Pečatenie a písanie upútalo okrem detí aj dospelých návštevníkov. Na prízemí bola pripravená súťaž a oboznámenie sa s prácou archivárov. Pomocou mapy a indície mali súťažiaci nájsť dokument, ktorý museli po pozornom prečítaní vrátiť na svoje miesto. Ten, kto následne správne odpovedal na otázku, získal žetón. So žetónom mal možnosť súťažiť v herni. V týchto nevšedných dňoch sa totiž bádatelňa archívu zmenila na herňu, v ktorej mohli šikovní návštevníci svoje žetóny vsadiť a získať zaujímavé vecné ceny v podobe knižiek, brožúrok, ale aj sladkej odmeny. Pre najmenších návštevníkov bola v priestoroch bádatelne pripravená možnosť vyfarbovať erby niektorých šľachtických rodín alebo obcí regiónu.

Návštevníci mali možnosť prezrieť si aj výstavu inštalovanú na prvom poschodí archívu. Výstava bola otvorená 8. septembra 2011 s názvom Škola je chrámom výchovy... (od griflíka až k interaktívnej tabuli). Výstava ponúka mnohé zaujímavosti zo školstva nášho regiónu. Člení sa na tri časti. V úvodnej sú predstavené prvé školské zákony a nariadenia. Druhá časť je zameraná na históriu výchovy na stredných školách a gymnáziách v regióne. Tretia časť

poukazuje na čriepky zo života najslávnejších pedagógov z okolia. Životopisy doplnené fotografiami a ďalšími zaujímavými dokumentmi vzbudzujú obrovský záujem. Návštevníci sa mohli oboznámiť aj s rekonštrukciou kaštieľa, ktorá bola rovnako prezentovaná v podobe výstavy umiestnenej v suteréne kaštieľa. Ten, kto pozorne počúval výklad k výstavám, poznal správne odpovede na niektoré otázky a mohol získať žetóny.

Mnohí nadšenci navštívili archív po oboch dňoch a mohli aj nazrieť do skladových priestorov. Pre najzaujímavejších návštevníkov bola pripravená aj možnosť vyhľadávania v matrikách.

Okrem týchto dvoch dní sa brány archívu otvorili aj 13. októbra v rámci Európskeho týždňa miestnej demokracie v Šali. Priestory archívu navštívilo vyše 200 občanov.

Tieto dni sa stali pre viacerých krásnym rodinným výletom, počas ktorých si odnášali okrem nových vedomostí aj spokojnosť a úsmev.

Judita Kováčsová, Štátny archív v Bratislave, pobočka Šaľa

Deň otvorených dverí v Štátnom archíve v Bratislave

V poradí už tretí ročník dňa otvorených dverí v našom archíve sa konal v piatok 30. septembra 2011. Ako po minulé dva ročníky, aj tento rok sme s radosťou privítali v našich priestoroch všetkých návštevníkov, nielen tých, ktorí sa k nám každoročne vracajú, ale aj nových záujemcov o históriu z radov laickej verejnosti, ktorí ešte v archíve neboli a chceli by začať pátrať po svojich predkoch či dejinách niektorých lokalít.

Dopoludnia sme tradične privítali žiakov a študentov základných a stredných škôl, celkovo z piatich tried. V tomto roku sme si pre nich pripravili výstavu o pohromách a katastrofách, ktoré sa udiali na území bývalej Bratislavskej stolice. Tému sme rozdelili na niekoľko častí. Venovali sme sa ohrozeniu úrody zo strany zvierat (kobyľky, lesná zver). Prezentovali sme naše archívne dokumenty týkajúce sa škôd a boja človeka s dvoma ničivými živlami – ohňom a vodou, ale i zničeniu úrody spôsobeného mrazom, suchom, krupobitím či snehom. Časť výstavy bola venovaná i pomoci ľuďom, ktorých postihla prírodná pohroma. Pri koncipovaní výstavy sme nadviazali spoluprácu s Vodárenským múzeom Bratislavskej vodárenskej spoločnosti, a. s. v Bratislave, ktoré nám poskytlo fotografický materiál a film k danej téme. Zábery z dobovej tlače sme získali z Archívu Ústavu pamäti národa. Na tomto mieste sa kolegom z oboch inštitúcií chceme veľmi pekne poďakovať za poskytnutú pomoc. Výstava bola umiestnená v priestoroch bádateľne a prípadní záujemcovia si ju mohli pozrieť do konca kalendárneho roka.

Po návšteve výstavy si návštevníci nášho archívu v rámci dňa otvorených dverí mohli prezrieť archívne depoty, fotografickú dielňu. V sprievode kolegov – archivárov mohli obdivovať nielen naše priestory, ale aj niektoré zaujímavé archívne dokumenty a zoznámili sa tiež s prácou

archivárov. Mali možnosť vyskúšať si archívne plášte a poskladať archívnu škatuľu, ktorú si každý žiak chcel hneď zobrať domov. Ďalší kolega oboznámil návštevníkov so systémom spracúvania archívnych dokumentov. Študenti mohli nazrieť do miestnosti, v ktorej sú uložené matriky, získali základné informácie o matrikách a o tvorbe rodokmeňa.

Samozrejme ani tento rok nechýbali tvorivé dielne. Deti si mohli vyskúšať pečatenie, poskladať puzzle s obrázkami našich armádesov, vyriešiť "archívnu" osemsmerovku a test,

prípadne písať husími brkami. Každá trieda si odniesla na pamiatku vlastnú spomienkovú listinu alebo prísahu archivára, ktorá bola preložená na základe zachovanej prísahy župného archivára z roku 1787. Okrem našich propagačných materiálov si mohli všetci naši návštevníci zobrať aj výtlačky starších čísel časopisu Historická revue, ktoré sme ako sponzorský dar už druhý rok dostali zo Slovenského archeologického a historického inštitútu, o.z.

Popoludní prichádzali do archívu naši známi, kolegovia, rodinní príslušníci, ale i náhodní okoloidúci. Archív ostal otvorený verejnosti až do večerných hodín. Tento rok prešlo cez naše otvorené dvere 150 ľudí. Veríme, že najmä žiaci a študenti si návštevou takýchto podujatí postupne utvoria pozitívny vzťah nielen k miestu, kde vyrastajú, k jeho minulosti, ale aj k inštitúcii, ktorá doklady o udalostiach z minulosti chráni a uchováva.

Mária Zacharová a Zlatica Donovalová, Štátny archív v Bratislave

Archívna exkurzia v roku 2011

Spoločnosť slovenských archivárov zorganizovala aj tento rok archívnu exkurziu, a to do juhovýchodnej časti Slovenska a na severovýchod Maďarska. Počas troch krásnych snečných dní od 3. do 5. októbra 2011 navštívili slovenskí archivári premonštrátske kláštory v Jasove a Lelese a odtiaľ sa vydali po stopách Františka II. Rákociho.

Štart bol tradične z bratislavskej hlavnej železničnej stanice, kde sa zišla väčšina účastníkov. Sprievodkyňou počas celej cesty bola Alžbeta Sopusková. Niekoľko jednotlivcov pristúpilo vo Zvolene a v Rožňave.

Prehliadka kláštorného kostola v Jasove

Prvým bodom exkurzie bola návšteva jediného dodnes fungujúceho opátstva na Slovensku. Budovami premonštrátskeho opátstva v Jasove nás sprevádzal fundovaným výkladom a v rehoľnom habite brat Albert (vl. m. Ivan Petreje), ktorý má na starosti knižničné a archívne fondy premonštrátov. Premonštráti prišli do Jasova v 12. alebo na začiatku 13. storočia a zotrvali tu až do roku 1552, keď prešiel kláštor do rúk svetských komendátorov. Od roku

1697 tu znova pôsobia regulovaní kanonici sv. Norberta s kratšími prestávkami dodnes. Súčasný kláštorný komplex získal svoju podobu v období neskorého baroka. Po prehliadke kostola, veľkej sály kláštornej knižnice a prelátskeho krídla budovy opátstva, sme mali možnosť vidieť aj pôvodné priestory archívu tamojšieho hodnoverného miesta, do ktorého sa vchádzalo cez skriňové dvere. Dodnes je v ňom zachovaný pôvodný mobiliár aj s nápismi signatúr archívnych dokumentov, ktoré tam boli kedysi uložené.

Z Jasova sme sa presunuli do ďalšieho bývalého hodnoverného miesta pri kláštore premonštrátov v Lelese. Tu sme mali možnosť vidieť tragický osud mnohých cirkevných budov počas bývalého režimu, ktoré boli využívané na rôzne účely nehľadiac na ich unikátnu historickú hodnotu. Tzv. zakladajúca listina kláštora pochádza z roku 1214 a Leleský konvent fungoval ako hodnoverné miesto pre azda najrozsiahlejšie územie v bývalom Uhorsku. Z jeho verejného archívu sa zachoval najväčší súbor stredovekých listín na Slovensku (ak nie aj v celom bývalom Uhorsku). V kláštornej kaplnke nám Henrieta Žažová porozprávala dejiny konventu a opísala zreštaurované fragmenty stredovekých nástenných malieb, ktoré sa tu zachovali. Ostatné priestory boli veľmi zdevastované predošlým užívateľom tohto kláštorného komplexu. Pri odchode z Leleského konventu sme z autobusu letmo zazreli stredoveký kamenný most zo 14. storočia, ktorý kedysi premostoval pôvodné koryto rieky Tisy. Za šera sme sa nakoniec dostali do miesta nášho nočného odpočinku penziónu Italia v Kráľovskom Chlmcí.

Na ďalší deň prvou zastávkou bola obec Borša, kde sme navštívili kaštieľ – rodisko Františka II. Rákociho. Celým areálom kaštieľa nás sprevádzal pestrým výkladom Štefan Kázmér z občianskeho združenia na obnovu tejto historickej pamiatky. Okrem iného nám porozprával strastiplnú históriu rekonštrukcie kaštieľa, ktorý mal byť pôvodne opravený zo štátnych zdrojov, ale dnes ho opravujú svojpomocne len obyvatelia obce. O živote Františka II. Rákociho a nad obnovou kaštieľa sme nakoniec pomeditovali pri pohárikú bieleho vína.

Z Borše sme postúpili o pár kilometrov východnejšie k zrúcaninám hradu Veľký Kamenec a pokračovali sme do maďarského mestečka Kiszárda, odkiaľ pochádzal pomoháčsky ostrihomský arcibiskup Pavol z Vardy. Tu sme si prezreli tamojšiu ruinu hradu, na ktorého zrekonštruovanom nádvorí sa dnes konajú divadelné festivaly Maďarov žijúcich v Karpatskej kotline. Okrem toho sme si prezreli aj miestne múzeum v bývalej synagóge.

Nasledoval hlavný bod našej utorkovej cesty, a to archív sabolčsko-satumársko-berežskej župy so sídlom v Nyíregyháze. Tu nás privítala riaditeľka archívu Éva Kujbusné Mecsei, ktorej slová prekladala Mária Stieberová. Archívne dokumenty od stredoveku po súčasnosť tohto archívu nám v slovenskom jazyku predstavila tamojšia archivárka Hajnalka Bánszki. Zložením a povahou archívnych dokumentov ide o archív na úrovni našich štátnych archívov. Zo župného archívu sme sa premiestnili do veľkého evanjelického kostola, kde nás s dejinami a dejinami evanjelického cirkevného zboru v Nyíregyháze oboznámila zborová funkcionárka. Po krátkej prechádzke mestom sme sa vrátili späť na Slovensko do Kráľovského Chlmca. Tu nás už očakávali so slávnostnou večerou spojenou s ochutnávkou vína v renesančných pivniciach pod zrúcaninou hradu Kráľovský Chlmec – Csonkavár.

Posledný deň mal dva hlavné body. Jedným z nich bola návšteva mestečka Sárospatak, kde sa nachádza renesančný hrad patriaci Rákociovcom. V slovenskom jazyku nás sprevádzala milá sprievodkyňa pochádzajúca zo Slovenska. Pri hrade bol postavený neskôr aj kaštieľ, v ktorom sa nachádza hlavné múzeum k dejinám Rákociovcov. V Sárospataku pôsobil istý čas na tunajšom kolégiu aj Ján Amos Komenský. Po prehliadke mesta sme pokračovali späť na Slovensko do Filákova. Dominantou mesta je ruina protitureckého hradu, v ktorom je umiestnené hradné múzeum s exponátmi od praveku po novovek. Dejiny hradu a jeho zbierkami nás sprevádzal riaditeľ Attila Agócs.

Po návšteve Filákova nás čakala už len dlhá cesta domov. Vďaka za organizáciu tohtoročnej exkurzie patrí najmä manželom Ragačovcom a ďalším, ktorí sa spolupodieľali na úspešnom priebehu exkurzie, a samozrejme krásnemu počasiu.

Robert G. Mareta, Filozofická fakulta UK

Hrad v Kiszárde

Deň otvorených dverí v topolčianskom archíve

Hovorí sa: „Koniec dobrý, všetko dobré“. Takto si povedal aj kolektív nášho archívu, keď sme 7. októbra vo večerných hodinách rekapitulovali hektický deň otvorených dverí v našom archíve.

Keďže z viacerých dôvodov sme nestihli „otvoriť archív“ v deň na to medzinárodne určený, teda 9. júna, pohrávali sme sa s myšlienkou, že tento rok bude tzv. preklenovací a pripravíme sa až na 9. jún 2012. Dôvodov, prečo tak urobiť, bolo viac ako dosť. Nedostatok všetkého. Neustále opakované, že „všetko sa dá, len treba chcieť“, už celkom nezaberalo. Celý kolektív cítil únavu z neustáleho zháňania akejkoľvek maličkosti potrebnej na realizáciu našich predstáv – kde zohnať panely, skrinky, papier, kto napečie, kto prinesie to, či ono, lebo ani pri tej najlepšej vôli sa takýto deň nedá usporiadať bez akých-takých finančných prostriedkov.

Z letargie nás vytrhli kolegovia archivári z Čiech, ktorí nám oznámili, že v rámci putovania po stopách Baťu plánujú navštíviť náš archív. Nechceli sme zostať v hanbe a hneď nám bolo jasné, že zháňanie sponzorov nás opäť neminie, pretože mimoriadny prísun prostriedkov na túto akciu vo výške 30 eur nás nemohol zachrániť. Súčasne sa dostavil aj nápad spojiť exkurziu českých kolegov s dňom otvorených dverí, pre ktorý nám poskytli výbornú tému. Takže

tohtoročný deň otvorených dverí sa v Topolčanoch niesol v znamení Baťovho podnikania v regióne, pričom sme všetkým návštevníkom umožnili prezrieť si aj najvzácnejšie dokumenty nášho archívu, možnosť prehliaďnúť si depot a záujemcovia sa mohli aktívne zúčastniť na vybavovaní svojich, v ten deň podaných, žiadostí. Pripravená bola aj výstavka archívnych dokumentov a fotografií k storočnici topolčianskej radnice.

Deň to bol (očakávane) náročný. Kým sa riaditeľka s kolegyňou Soňou Šumovou

venovala exkurzii českých archivárov, zvyšok kolektívu, oslabeného o tri „maródky“ (Hela Greždová, Lucia Macalíková, Zdenka Hudecová) zvládal aj napriek mimoriadne zlému počasiu, veľký záujem verejnosti. Nesmierne nás hneď zrána potešila delegácia členov Klubu absolventov Baťovej školy práce v Partizánskom a milo prekvapila návšteva primátora mesta Topolčany, ktorý sa stal už pravidelným návštevníkom nášho dňa otvorených dverí. Keďže sme deň otvorených dverí prvýkrát uskutočnili v piatok, navštívilo nás niekoľko tried z miestnych

gymnazií a dokonca pricestovali aj študenti z Partizánskeho.

Českí archivári sa po prehliadke archívu a malom občerstvení vydali skutočne „po stopách“. Najskôr sme navštívili obec Bošany, kde sa začala v roku 1930 písať história výroby obuvi na Slovensku. Archivárov prijal starosta obce a prekvapením bola aj účasť starých baťovcov, s ktorými si srdečne podebatovali. Úctu vzbudil najmä typicky baťovsky svieži deväťdesiatnik, ktorý sa ako dieťa stretol s Tomášom Baťom († 1932) a neskôr pracoval u Jána Baťu. Nasledoval presun do Partizánskeho, kde sa k exkurzii opäť pripojili baťovci. V ich sprievode si českí kolegovia prezreli mesto postavené „na zelenej lúke“, národnú kultúrnu pamiatku – rímskokatolícky kostol Božského srdca Ježišovho postavený podľa plánov architekta Vladimíra Karfíka a aj jednu z posledných Baťových provizórnych stavieb, pôvodne slúžiacich na ubytovanie stavbárov, v ktorej je dodnes evanjelický a. v. kostol.

Časový deficit (ako to už pri exkurziách archivárov býva) spôsobil, že prehliadka areálu bývalej Baťovej továrne sa odohrala len v letku a po spoločnom vyfotografovaní sa pred sochou Tomáša Baťu zamierili kolegovia z Čiech za ďalším programom do Zlína a my sme uháňali späť do archívu, kam ešte stále prichádzali návštevníci, ktorých počet sa po záverečnom sčítaní vyšplhal na 98. Celodenný program mal byť ukončený prednáškou o Baťovom podnikaní na Ponitří, z ktorej sa napokon vyvinula (až do večerných hodín) zaniietená diskusia čitateľov Baťu a batizmu. Počas celého dňa zaznievali z rôznych úst citáty myšlienok podnikateľského veľikána Tomáša Baťu a takmer každá z nich mala čo povedať aj dnes. Paradoxne, v súvislosti s našim „dňom“ (nielen v našom archíve) ma napadá jedna, ktorej nie je autorom, aj keď bol jej vyznávačom. Henry Ford kedysi povedal: „Ak si povieš, dokážem to, máš pravdu. Ak si povieš, nedokážem to, máš rovnako pravdu.“

Oľga Kvasnicová, Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Rokovanie 25. zasadnutia Slovinskej archívnej spoločnosti v Ptuj

Opäť po uplynutí dvoch rokov, sa vo zvyčajnom jesennom termíne uskutočnilo jubilejné, už 25. zasadnutie Spoločnosti slovinských archívárov (Arhivsko društvo Slovenije). Ide o slovinského pendanta našich archívnych dní, vzhľadom na neľahkú ekonomickú situáciu s redukovaným dvojdňovým programom. Za Spoločnosť slovenských archívárov sa medzinárodnej konferencie v dňoch 10. – 11. októbra 2011 zúčastnil na základe poverenia výboru predseda Radoslav Ragač.

Organizátormi tohto medzinárodného archívneho podujatia boli okrem samotnej spoločnosti aj Slovinský národný archív (Arhiv Republike Slovenije) s pomocou ptujských archívárov. Miestom rokovania bolo príjemné starobylé mesto Ptuj ležiace na brehu rieky Dráva, ktoré slovenskí archívári navštívili v rámci exkurzie pred niekoľkými rokmi. Rokovalo sa v tamojšom modernom kúpeľno-kongresovom centre. Ptuj je známy hlavne historickými pamiatkami, svojou antickou minulosťou, keď bol európskym centrom mitriadického kultu a neskôr sa stal sídlom biskupa, ako aj rozsiahlym stredovekým hradom nad mestom, v ktorom je umiestnené múzeum.

Program veľmi pestrého rokovania vedeckej konferencie otvoril viacero tém s hlavným dôrazom na sprístupňovanie archívnych dokumentov. Rokovanie 25. zasadnutia Spoločnosti slovinských archívárov 10. októbra slávnostne spoločne otvorili predsedníčka spoločnosti Katja Zupanič a príhovory zahraničných hostí.

V odbornej časti odznel ako prvý príspevok venovaný archívnej verejnej službe a interferencii medzi profesionálnymi požiadavkami a politikou, ktorý je veľmi aktuálny aj vzhľadom na naše aktuálne pomery (Dragan Matić). Nasledoval rozsiahly vyžiadaný referát Karstena Jedlitschku o minulosti a prítomnosti archívov bývalej východonemeckej tajnej polície Stasi. Ide o rozsiahly archív s rozsahom cca 160 bkm archívnych dokumentov, ktorého metódy sprístupňovania archívnych dokumentov verejnosti vyvolali živú diskusiu. Z ďalších príspevkov by som rád spomenul spoločný príspevok Zdenky Semlič Rajh a Miroslava Novaka venovaný slovinskej archívnej terminológii, konkrétne aktuálnej implementácii štandardizácie popisovania, štandardizácii autoritatívnych záznamov (korporácie) a ďalším aktuálnym trendom. Ďalší podnetný referát porovnával a sumarizoval skúsenosti archívov v Celje a Maribore s ich kultúrno-osvetovými aktivitami – *u na ura* s výsledkami analýzy štruktúry návštevníkov podujatí a úvahou nad možnosťami rozvoja tohto typu aktivít archívov do budúcnosti (Bojana Aristovnik – Mojca Horvat). Zaujímavý bol aj príspevok venovaný valorizácii zdravotníckej dokumentácie, ktorá v Slovinku, rovnako ako u nás, zatiaľ stála mimo väčšieho záujmu archívárov. Bol spojený s prezentáciou zaujímavých príkladov pochádzajúcich z protokolov historického ľubľanského sirotinca z prvej polovice 19. storočia (Marija Grabnar). Prvý deň rokovania konferencie ukončil spoločenský večer.

Druhý deň predpoludňajšie rokovanie konferencie pokračovalo simultánne v pracovných sekciách. Vybral som si rokovanie sekcie, kde prebehla dvojica rozsiahlejších prezentácií. Prvá prezentácia bola venovaná slovinskej verejnej archívnej službe (archivára – inšpektora) v interakcii archívna legislatíva – archívna prax (Marija Gombač). Druhá, rovnako podnetná prezentácia, bola venovaná adaptácii bývalej kasárenskej budovy pochádzajúcej zo začiatku 20. storočia pre potreby Historického archívu v Celje, ktorý bol donedávna umiestnený v nevyhovujúcich priestoroch bývalého kláštora. Bývalý riaditeľ ptujského archívu Ivan Fras, ktorý bol zodpovedný za realizáciu rozsiahleho a finančne náročného projektu, predstavil jednotlivé etapy rekonštrukcie budovy, ktorá začala archeologickým výskumom, vrátane finančného manažmentu projektu. Prezentácia rekonštrukcie bola ukončená prehliadkou budovy s predstavením jednotlivých nosných prvkov obnovy, v ktorej v súčasnosti prebiehajú dokončovanie práce pred kolaudáciou. Popoludní bolo rokovanie konferencie ukončené.

Z konferencie bol, ako obvykle, už pred rokovaním vydaný zborník príspevkov, ktorý účastníci dostali počas konferencie. Takúto, v našich archívnych končinách nedostižnú, disciplínu autorov môžeme organizátorom len ticho závidieť. Zborník je k dispozícii v knižnici Slovenského národného archívu.

Radoslav Ragač, Slovenský národný archív

36. rakúske archívne dni v Eisenstadte

Spoločnosť rakúskych archivárok a archivárov (Verband Österreichischer Archivarinnen und Archivaren) v spolupráci s Burgenlandským krajiným archívom zorganizovala v dňoch 13. – 14. októbra 2011 v poradí už 36. rakúske archívne dni na tému Prekračovania hraníc – spoločné zachovávanie minulosti pre budúcnosť s pomerne pestrým dvojdňovým programom. Za Spoločnosť slovenských archivárov sa na základe poverenia výboru časti rokovania konferencie (prvý deň) zúčastnil predseda Radoslav Ragač. Miestom rokovania bolo príjemné burgenlandské, kedysi esterházijské, mesto Eisenstadt, konkrétne kongresová miestnosť tamojšej obchodnej komory.

Rokovanie slávnostne spoločne otvorili predseda spoločnosti Josef Riegler, predstaviteľ krajinkej vlády a príhovory zahraničných hostí. Program rokovania konferencie začal príspevkom Thomasa Winkelbauera, ktorý sa venoval problematike viac ako storočných dejín výučby histórie, PVH a archívnictva na Viedenskej univerzite. István Fazekas predstavil vo svojom referáte činnosť Maďarskej archívnej delegácie vo Viedni od jej vzniku až po súčasné projekty. Vznikla po roku 1918, nakoľko medzi Maďarskom a Rakúskom neprišlo k takému druhu archívnej rozluky ako s Československom. Existovala aj vojenská časť misie, ktorá sa venovala militáriám. Podnetný bol referát Karin Sperl z Burgenlandského krajinského archívu venovaný cezhraničnej Panónskej spolupráci. Predstavila viacero projektov a živé kontakty s maďarskými kolegami (napríklad pomoc s maďarskými dokumentmi), žiaľ, kontakty so Slovenskom zatiaľ budované neboli, i keď v archíve sa nachádzajú aj zaujímavé slovacikálne archívne fondy. Upozorňujem na nedávno spracovaný rodový archív kopčianskej vetvy Baťaniovcov, kde sa nachádza množstvo slovacikálneho materiálu, hlavne početné pôvodne ilešházijské dokumenty, získané spolu s majetkami. Helga Penz predstavila výsledky workshopu Modely spolupráce rehoľných spoločenstiev a archívnictva. Odborný program pokračoval rokovaním pracovných skupín: cirkevné archívy, univerzitné archívnictvo a veda, komunálne archívnictvo. Podvečerný program pokračoval valným zhromaždením spoločnosti a večerným prijatím archivárov Burgenlandskou vládou. Druhý deň rokovania odznela len trojica rozsiahlejších príspevkov v predpoludňajšom bloku. Predstavili archívnu spoluprácu v regióne Bodamského jazera (Alois Niederstätter) a v trojuholníku Bavorsko – Čechy – Horné Rakúsko (Gerhard Marckhgott). Josef Riegler bol autorom posledného rozsiahleho príspevku s názvom Archív (bez) hraníc? Poznámky z archívneho portálu, Open Governmentu, Webu 3.0 a vývoj archívov.

Na poludnie druhého dňa konferencie bolo rokovanie ukončené záverečnou diskusiou.

Radoslav Ragač, Slovenský národný archív

Výstava k deväťdesiatinám Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave

Pondelok 24. októbra 1921 – prvá prednáška na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Pondelok 24. októbra 2011 – začiatok oficiálnych dvojdňových osláv okrúhleho výročia začatia výučby na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského (FiF UK) v Bratislave, ktorých prvým bodom v programe bola tlačová konferencia vedenia fakulty s médiami.

Dva dátumy – medzi nimi deväťdesiat rokov. Čo priniesli pre fakultu a aké vlastne boli? Na túto otázku sa snažila nájsť odpoveď výstava archívnych dokumentov, fotografií, kníh i trojrozmerných predmetov inštalovaná v jedenástich vitrínach pred aulou UK na Šafárikovom námestí. Výstavu realizovali pracovníci Archívu UK v spolupráci s kolektívom Akademickej knižnice UK vedeným PhDr. Danielou Gondovou. Iste mi dáte za pravdu, že „vtesnať“ 90 rokov do tak malého počtu vitrín nie je vôbec jednoduché. Prioritou bolo predstaviť dejiny fakulty a jej vývojové medzníky na základe vhodných archívnych dokumentov a fotografií radených

do jednotlivých vitrín tematicky. Prvá vitrína dokumentovala vznik FiF UK a záujemci o jej dejiny mali možnosť vidieť o. i. dokument týkajúci sa menovania prvých deviatich riadnych profesorov, blahoželanie prezidenta ČSR k založeniu FiF UK, či pozvánku a protokol z prvej ustanovujúcej schôdze profesorského zboru fakulty. V druhej a tretej vitríne bolo zmapované samotné štúdium na základe študijného spisu a to aj takej inštitúcie, ktorá už dnes nejestvuje: Skúšobnej komisie pre učiteľstvo na stredných školách a predstavená typológia dokumentov vznikajúcich z produkcie študijného oddelenia. Nasledovná vitrína predstavila priestory fakulty vo fotografiách i v dokumentoch a na osobe Dušana Jurkoviča aj udeľovanie čestného doktorátu. Vo svojej vitríne sa pokúsili pracovníčky knižnice priblížiť knižnú produkciu fakulty od najstarších prác až po tie najmodernejšie – digitálne učebnice. Ďalšie tri vitríny mapovali niekoľko medzníkov v živote fakulty – rok 1938 a odchod českých profesorov, vojnové roky a nasadenie študentov i profesorov na opevňovacie práce, prelomové roky 1968 – 1969 boli zastúpené fotografiami, jediným číslom časopisu Filozof, ktorý vyšiel počas okupácie republiky, správami o disciplinárnych priestupkoch študentov – účastníkov rôznych protestných akcií, 70. roky dokumentmi z obdobia normalizácie: výsledkami previerok, zoznamami perzekvovaných zamestnancov fakulty, rok 1989 fotografiami a 90. roky dokumentmi z rehabilitačnej komisie a správami o politickom vývoji na fakulte od roku 1950. Okrem niekoľkých medailí, typária vyššie spomenutej skúšobnej komisie, originálnych indexov z obdobia I. republiky boli v posledných troch vitrínach inštalované historické taláre doplnené ich náčrtmi a kresbami. Na vernisáži previedli výstavou Daniela Gondová a Mária Grófová.

V popoludňajších hodinách v aule UK na Šafárikovom námestí spoločne slávnostne zasadla vedecká rada FiF UK a akademická obec FiF UK, kde boli o. i. odovzdané zlaté a pamätné medaily FiF UK. Medzi ocenenými neboli len profesori a docenti fakulty, ale aj zamestnanci jej dekanátu, ďalej externí členovia akademického senátu, dekáni fakúlt UK v Bratislave i dekáni zahraničných a domácich filozofických fakúlt, inštitúcie aj politici. Medzi ocenenými bol za spoluprácu pri výchove študentov archívniectva aj SNA, ktorého medailu

prevzal jeho riaditeľ Radoslav Ragač, či riaditeľ Archívu UK Viliam Csáder.

Druhý deň osláv pokračoval v aule UK na Šafárikovom námestí Akademickým fórom, ktoré otvoril dekan fakulty profesor Jaroslav Šušol. Nasledovala prednáška profesora Miroslava Marcelliho nazvaná Svet univerzity: minulosť, súčasnosť a budúcnosť. Na akademické tradície univerzitného mesta Bratislavy sa vo svojom príspevku zameril profesor Ondrej Mészáros a napokon docent Anton Eliáš priblížil Filozofickú fakultu UK a jej zástoj vo vývoji slovenskej vedy a kultúry. V popoludňajších hodinách nasledoval kultúrny a spoločenský program pre zamestnancov, študentov i absolventov FiF UK nazvaný Dies academicus, v ktorom sa predstavili viacerí účinkujúci – Bašavel, Všetechníci, Samo Tomeček, Marián Varga či RSPM, Balkansambel, ľudová hudba Petra Kuštára a ďalší.

Pri príležitosti okrúhleho jubilea začatia výučby vydala FiF UK v Bratislave pamätnicu nazvanú 90 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave 1921 – 2011 s rozsahom 218 strán, ktorú dopĺňa 14 strán fotografických príloh. Jej zostavovateľom je profesor Leon Sokolovský a na kapitolách týkajúcich sa celej fakulty sa spoluautorsky podieľali Anton Eliáš (Filozofická fakulta od vzniku do súčasnosti), Viliam Csáder (Insígnie a symboly Filozofickej fakulty UK) a Pavel Horváth (Dejiny fakultnej administratívy). Čitateľ v nej nájde chronológiu hlavných vývojových medzníkov fakulty, ďalej prehľad osobností, ktorým navrhla fakulta udeliť čestný doktorát (Dr. h. c.), portréty pätnástich rektorov, ktorí vzišli z FiF UK s rozpätím ich funkčného obdobia, portréty 45 dekanov či menoslov prodekanov fakulty, menoslov profesorov fakulty od A po Ž menovaných do roku 2010. Najviac priestoru v publikácii je venovaný 31 katedrám radeným abecedne (od Katedry andragogiky po Katedru žurnalistiky) podľa ustálenej štruktúry: fotografia členov katedry s popisom, dejinami katedry, jej vedecko-pedagogickou charakteristikou, súčasným zložením a personálnym obsadením katedry, učiteľmi pôsobiacimi na katedre (v odbore) v minulosti i v súčasnosti či informácie o oddeleniach existujúcich v rámci katedry. V ďalšej časti publikácie sú predstavené knižnice na fakulte, vydateľské a poradenské centrum STIMUL, centrum pre slovenčinu ako cudzí jazyk Studia Academica Slovaca, Centrum rodových štúdií, Centrum pre teritoriálne a medzinárodné štúdiá, Centrum excelentnosti pre spoločenské inovácie UK a dozvieme sa aj o dejinách telovýchovných a športových aktivít na FiF UK. Záver knihy tvorí edičná poznámka zostavovateľa a zoznam prameňov i literatúry.

Čo zaželať jubilujúcej FiF UK v Bratislave, na ktorej končila svoje štúdiá väčšina archivárov na Slovensku?

Vivat, crescat et floreat Facultas Philosophica Universitatis Comenianae Bratislavenensis!

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

Unikátna výstava knižných väzieb

Popradské archivárky privítali koncom októbra vo svojom archíve vzácnu návštevu – archivárov z Českých Budejovic a Třebone. Táto návšteva sa uskutočnila na základe zmluvy o vzájomnej spolupráci archívov v Levoči a Třeboni, ktorá bola uzavretá v roku 2007 a v roku 2009 bola rozšírená aj na archívy v Poprade a Českých Budejoviciach. Výmenné stáže medzi slovenskými a českými archivármi umožnili okrem odbornej a praktickej výmeny skúseností na úseku ochrany, spracovania a sprístupňovania kultúrneho dedičstva, ktorým všetky štyri archívy disponujú, spoznávať mimoriadne vzácne kultúrno-historické pamiatky a krásnu prírodu južných Čiech a malebného Spiša.

Popradský archív navštívilo od 26. do 28. októbra 2011 šesť českých archivárov pod vedením riaditeľa Štátneho okresného archívu v Českých Budejoviciach PhDr. Daniela Kovára. Štátny oblastný archív v Třeboni zastupovali riaditeľ PhDr. Václav Rameš a jeho zástupca PhDr. Vlastimil Kolda. Počas prípravy programu pre vzácnu návštevu sme sa dozvedeli, že sa v Českých Budejoviciach 23. septembra 2011 konala Tretia archívna kníhviazačská súťažná prehliadka knižných väzieb pod záštitou riaditeľa sekcie archívnej správy MV ČR PhDr. Václava Babičku. Táto myšlienka nás hneď zaujala, pretože sa súťaže zúčastnili aj dvaja kníhviazači zo Slovenska – Lenka Nebusová z Univerzitnej knižnice v Bratislave a Peter Oravec zo Slovenskej národnej knižnice v Martine. Celkovo bolo do súťaže prihlásených 57 knižných väzieb z ČR, SR a Poľska. Tieto práce boli sprístupnené verejnosti na výstave v Prahe a na našu žiadosť celú výstavu doviezli českí kolegovia do Podtatranského múzea v Poprade, kde boli knižné väzby prístupné verejnosti od 27. októbra do konca roka 2011.

Štátny okresný archív v Českých Budejoviciach vyhlásil súťaž o knižnú väzbu po tretíkrát. Táto myšlienka vznikla v roku 2003 pri príležitosti osláv 50. výročia založenia archívu. V štátnych archívoch okrem archivárov pracujú aj reštaurátori a kníhviazači, ktorí v tejto súťaži mohli preukázať svoju zručnosť nielen pri oprave poškodených starých písomností a kníh, ale aj pri tvorbe modernej umeleckej väzby. Predlohou pre nich v roku 2011 bola kniha Vlastimila Koldu: *Tato kniha jest koupena z Bud jovic od kniha e. (Kniha i a kniha ství v eských Bud jovicích od 14. století po sou asnost)*. Umeleckí reštaurátori a kníhviazači použili na väzbu knihy pergamen, kožu, papier i plátno, bohato ju zdobili slepotlačou, kresbou a rôznymi aplikáciami, prípadne urobili aj repliky historických knižných väzieb. Za unikát je na výstave považovaná práca jednej z najlepších súčasných českých umeleckých kníhviazačiek Heleny Klinderovej,

ktorá pracuje v Archíve hlavného mesta Prahy ako knihárka. Na súťažnú prehliadku zviazala knihu do ručne brúseného a rezaného plexiskla. Je to moderné knihárske dielo, ktorého výsledkom je krásna kniha. Na výstave v popradskom múzeu boli v samostatných vitrínach vystavené víťazné práce nielen z roku 2011, ale aj z predchádzajúcich ročníkov 2003 a 2007. Na knihách si väčšinou ceníme ich obsah či ilustrácie. Tieto knihy však majú niečo na viac – originálne, nápadité a dokonale remeselne prevedené umelecké väzby.

Českí archivári si počas svojej návštevy Slovenska prezreli priestory popradského archívu, kde boli aj ubytovaní. Očarili ich oba krásne meštianske domy na Sobotskom námestí, v ktorých sídli archív, a v ktorých uchovávame aj vzácne archívne dokumenty. Tie najvzácnejšie a najzaujímavejšie sme im predstavili na komornej výstavke. Hostia si prezreli námestie aj kostol sv. Juraja a v nasledujúci deň bola pre nich pripravená exkurzia do Štátneho archívu v Levoči i jeho levočskej pobočky. Zoznámili sa nielen s kolegami, priestormi archívu, archívnymi fondami i zbierkami, ale prezreli si aj historické pamiatky Levoče. Českí kolegovia si v posledný deň svojej návštevy nemohli nechať ujsť príležitosť vidieť zblízka Vysoké Tatry – s popradskými archivárkami si urobili prechádzku na Štrbské Pleso, odtiaľ pokračovali na Popradské pleso a navštívili tiež Symbolický cintorín.

Počas neformálnych stretnutí si obe strany vymenili skúsenosti so spracovávaním archívnych fondov a zbierok, s problematikou bádateľskej agendy, s využívaním archívnych aplikácií firmy Bach, s možnosťami publikačnej činnosti v archívoch. Diskutovali aj o možnostiach ďalšej spolupráce na odbornej úrovni a prínosom bolo nepochybne i nadviazanie užších osobných a priateľských kontaktov medzi pracovníkmi oboch archívov.

Tri spoločne prežité dni v pracovnej i priateľskej atmosfére – potom smutná rozlúčka, úprimné poďakovanie českých kolegov za príjemne a užitočne strávené spoločné chvíle, pre nás (veríme, že i pre nich) inšpirácia s chuťou robiť veci lepšie, aby sme s odstupom času pri našom najbližšom stretnutí mohli porovnávať.

Božena Malovcová, Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad

Genealógia a sfragistika očami súčasníka II.

Obecná pečať Ruskova

Obecná pečať Svinice

Katedra archívnickva a pomocných vied historických Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove (KAaPVH IH FF PU) začala od minulého roka usporadúvať nové, cyklické a tematické odborné semináre určené nielen kolegom, študentom, ale aj širšej verejnosti, ktorá má záujem dozvedieť sa čosi viac o dejinách východného Slovenska a pomocných vedách historických.

Na podujatiach sa možno stretnúť s pozvanými hosťami, predstavujúcimi odborníkov z praxe a prezentujúcimi parciálne výskumné úlohy a aktuálne poznatky o vybranej problematike.

Katedra archívnickva a PVH IH FF PU v Prešove usporiadala 10. novembra 2011 odborný seminár pod názvom Genealógia a sfragistika očami súčasníka II. Podujatie sa uskutočnilo v rámci Týždňa vedy a techniky na Slovensku 2011 v spolupráci s Ministerstvom vnútra SR – Štátnym archívom v Prešove na pôde Univerzitnej knižnice Prešovskej univerzity v Prešove, ktorá bola rovnako jeho spoluorganizátorom. Kým prvé, minuloročné podujatie sa viazalo na otázky heraldiky a sfragistiky Spiša a Šariša, resp. na tvorbu obecných erbov, druhé ponechalo priestor na prezentovanie pramennej archívnej bázy a možnostiam genealogického výskumu spišskej šľachty a vývoju obecných pečatí Abovskej a Turnianskej župy. Hostiami a autormi referátov boli tento krát odborníci z Mesta Košice – Archívu mesta Košice. Mgr. Martin Bartoš vystúpil s témou Výskum šľachty na Spiši na základe pramennej bázy v Štátnom archíve v Levoči a PhDr. Gabriel Szeghy s príspevkom Obecné pečate a ich pramenná hodnota pre výskum dejín obcí v Abovskej a Turnianskej župe.

Mgr. Martin Bartoš predstavil stav spracovania problematiky na príklade prác Karola Wagnera a Ročenky Spišského dejepisného spolku. Dôraz kládol na pramennú bázu – archívne fondy nachádzajúce sa v Štátnom archíve v Levoči, týkajúce sa dejín šľachty na Spiši do 19. storočia, ich spracovania a sprístupnenia pre ďalšie bádanie. Prezentáciu doplnil o zaujímavý obrazový materiál, ukážky armálesov, genealogické tabuľky a rodostromy, rôznorodé písomné pramene ako súpisné hárky alebo župné písomnosti či dokumenty zo Súkromného archívu Spišskej kapituly.

PhDr. Gabriel Szeghy sa venoval vzniku, vyhotoveniu, vývoju – časovým a typovým medzníkom, druhom, funkciám i používaniu pečatí v Abovskej a Turnianskej župe v období stredoveku a novoveku. Celkovo prezentoval výskum, ktorý sa realizoval na archívnom materiáli 239 obcí (z ktorých bolo 9 mestečiek) Abova a 42 obcí (z ktorých bolo 1 mestečkom) na území niekdajšej Turnianskej župy. Načrtol aj otázku, resp. dôvody, pre ktoré asi obec nemala vlastné typárium, zaoberal sa problematikou obsahu a zmeny obsahu pečatného poľa, ako aj otázkou najnovšej slovenskej odbornej monografickej spisby, ktorá je dostupná čitateľom – ako práce prof. Jozefa Nováka, no vykazuje čiastočne aj odlišné závery spojené s (ne)poznáním zachovaných prameňov a formou ich interpretácie.

Veľký záujem a početné divácke plénum potvrdilo, že takéto prezentovanie vybraných tém slovenských dejín aj v súvislosti s predstavovaním archívnych prameňov so zameraním na pomocné vedy historické má svoje miesto na akademickej pôde. Dúfame, že sa Inštitútu histórie, najmä pod aktivitami Katedry archívnickva a pomocných vied historických, podarí zorganizovať aj ďalšie pokračovanie takéhoto špecifického seminára.

Marcela Domenová, Katedra archívnickva a PVH Inštitútu histórie FF PU Prešov

Jesenná archívna škola 2011

V dňoch 7. – 13. 11. 2011 sa v priestoroch Medzinárodného centra pre teoretickú fyziku Abdus Salam v meste Terst uskutočnil už v poradí V. ročník Jesennej archívnej školy určený pre mladých archívárov zo strednej a východnej Európy. Organizátorom postgraduálneho štúdia bol Medzinárodný inštitút pre archívnu vedu v Terste a Maribore, konkrétne traja jeho členovia: Dr. Grazia Tato, riaditeľka Štátneho archívu v Terste, Prof. Peter Pavel Klasinc, riaditeľ Medzinárodného inštitútu pre archívnu vedu v Terste a Maribore a Dr. Antonio Monteduro, tajomník Centrálnej európskej iniciatívy.

Tohtoročnej archívnej školy sa zúčastnilo 27 archívárov z 12 krajín (Bielorusko, Bosna-Hercegovina, Bulharsko, Chorvátsko, Česká republika, Taliansko, Macedónsko, Malajzia, Čierna Hora, Omán, Rumunsko, Rusko, Srbsko, Slovenská republika, Slovinsko, Ukrajina). V prvých dvoch dňoch sa participanti školy zúčastnili medzinárodnej konferencie 21. medzinárodné archívne dni, ktorej nosnými témami boli európske projekty v oblasti archívnictva (skúsenosti, plány, vízie) a archívy v súčasnej spoločnosti (ich úloha, rozvoj a budúcnosť). Komunikačným jazykom bola angličtina. Na konferencii odznelo 30 zaujímavých prednášok renomovaných odborníkov z Bieloruska, Čiernej Hory, Chorvátska, Grécka, Veľkej Británie, Francúzska, Kanady, Nemecka, Ruska, Rakúska, Slovenska, Slovinska, Srbska, Španielska, Talianska a USA a z ďalších krajín. Vo svojich príspevkoch lektori prezentovali skúsenosti s európskymi projektmi v jednotlivých krajinách, svoje úspechy, či úskalia pri snahe participovať na rôznych projektoch. V ďalšej sekcii Archívy v súčasnej spoločnosti odznelo 26 prednášok. Všetky prednášky sú publikované v časopise ATLANTI Vol. 21

(2011), ktorý je k dispozícii na Odbore archívov. V rámci archívnej školy prebiehal aj dvojdňový tréning k programu ICA – Atom, počas ktorého sa participanti oboznámili s jeho históriou, vývojom a zároveň v ňom mohli aktívne pracovať. ICA – Atom je voľne dostupná webová aplikáciu, ktorá umožňuje vkladanie údajov o pôvodcovi archívnych dokumentov v súlade so štandardom ISAAR (CPF) a sprístupňovanie archívnych dokumentov podľa štandardu ISAD (G). Aplikácia ICA – Atom je navrhnutá tak, aby bola dostatočne flexibilná pre prispôsobenie sa iným (národným) opisným štandardom.

Po prednáškach nasledovalo riešenie úloh spojených s prípravou Krátkeho slovníka archívnej terminológie Medzinárodného inštitútu pre archívnu vedu. Cieľom bolo vypracovať preklad pojmov archívnej terminológie z anglického jazyka do materinského jazyka a definovať ich význam. Krátky slovník archívnej terminológie sa priebežne obohacuje o pojmy z dynamicky sa rozvíjajúcej oblasti digitalizácie a správy elektronických záznamov. On-line verzia slovníka bude uverejnená na webovej stránke Medzinárodného inštitútu pre archívnu vedu.

Po prednáškach nasledovalo riešenie úloh spojených s prípravou Krátkeho slovníka archívnej terminológie Medzinárodného inštitútu pre archívnu vedu. Cieľom bolo vypracovať preklad pojmov archívnej terminológie z anglického jazyka do materinského jazyka a definovať ich význam. Krátky slovník archívnej terminológie sa priebežne obohacuje o pojmy z dynamicky sa rozvíjajúcej oblasti digitalizácie a správy elektronických záznamov. On-line verzia slovníka bude uverejnená na webovej stránke Medzinárodného inštitútu pre archívnu vedu.

Lenka Pavlíková, Štátny archív v Bratislave; Monika Péková, Odbor archívov MV SR

Konferencia *Közös dolgaink* (Naše spoločné záležitosti)

Na pôde Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a Historického ústavu Filozofickej fakulty Szegedskej univerzity, predovšetkým Katedry stredovekých a ranonovovekých maďarských dejín sa už vďaka niekoľkoročnej spolupráci podarilo zorganizovať viacero odborných podujatí. Posledné stretnutie historikov sa uskutočnilo v priestoroch Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Területi Bizottság Titkársága v Szegede 17. novembra 2011. Išlo o slovensko-maďarskú konferenciu historikov pod názvom *Közös dolgaink* (Naše spoločné záležitosti). Podujatie podporili MTA Szegedi Területi Bizottság Titkársága – Magyar Történeti Munkabizottság, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar – Történeti Intézet, Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar – Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszék a Prešovská univerzita v Prešove. Zo slovenskej strany sa aktívne konferencie zúčastnili pracovníci z dvoch pracovísk, a to z Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove a Katedry histórie Katolíckej univerzity v Ružomberku.

Program konferencie bol rozdelený do troch sekcií. Prvá sekcia sa venovala vybraným otázkam stredovekých dejín a zazneli v nej tri referáty. István Petrovics sa venoval téme Pätkostolie – biskupské mesto v neskorom stredoveku. Predstavil ho z viacerých pohľadov – cirkevná správa, archontológia, dejiny a architektúra lokality a príslušných sakrálnych objektov. Marcela Domenová vystúpila so širšie koncipovanou témou Prešov na prelome stredoveku a raného novoveku, v ktorej sa zamerala na celkovú topografickú podobu mesta, predstaviteľov samosprávy, na cirkev, no najmä na spoločensko-hospodárske pomery mesta v súvislosti s jeho pozemkovým vlastníctvom a hospodárením. Anita Kruták sa zaoberala zaujímavou a špecifickou témou cirkevných dejín zo slovenského prostredia Kongregácie na území dnešného Slovenska počas Drugetovcov. Príspevok bol doplnený o podrobné obrazové – kartografické materiály, schémy a chronologické prehľady.

Druhá paralelne prebiehajúca sekcia bola venovaná viacerým otázkam z obdobia raného novoveku. Väčšia pozornosť sa v nich venovala otázke úloh a stavu poznatkov výskumu 15-ročnej vojny, konfliktom medzi Habsburgovcami a Osmanskou ríšou, ale aj prebiehajúcim stavovským povstaním. Zoltán Bagi prezentoval tému Prečo je dôležitý výskum 15-ročnej vojny? a Sándor László Tóth Horné Uhorsko a úloha hornouhorských kapitanátov v období 15-ročnej vojny a Bocskaiho povstania. Ďalšie dva referáty boli zamerané na vybrané osobnosti a cirkevnú problematiku. Aktivity významného funkcionára evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, národohospodára a osvietenského mysliteľa Gregora Berzeviczyho (Berzevici) sa venoval Patrik Derfiňák v referáte Gregor Berzeviczy v cirkevnej politike. Martin Javor predstavil tému Protestanti v slobodomurárskom hnutí v Uhorsku v 18. storočí. Venoval sa nielen vybraným osobnostiam, ale aj lóžam a periodikám, ktoré v tom čase slobodomurári vydávali.

Tretia spoločná sekcia zahŕňala tri konferenčné príspevky. Peter Kónya prezentoval svoj výskum k téme Prešovské kolégium v 17. storočí. Zamerail sa na význam kolégia v celkovom historickom kontexte stavovských povstaní a protireformácie, ako aj na vybrané osobnosti z radov pedagógov a kléru. Zsuzsanna Cziráki vystúpila s referátom o aktivitách cirkevného hodnostára Melchiora Khlesla (Klesla) pod názvom Konceptia Sedmohradska Melchiora Khlesla v rokoch 1611 – 1616. Ako posledná vystúpila Hajnalka Tóth s témou Jedno storočie vojenskej dynastie – rod Gyöngyösi Nagy. Predstavila aktuálne výsledky výskumov v oblasti vybraných šľachtických rodov a ich postavenia, načrtla aj život obyvateľstva v oblasti uhorsko-tureckej hranice. Svoj príspevok doplnila o viaceré prehľady udalostí a genealogické tabuľky.

V jednotlivých diskusiách viacerí historici naznačili možnosti ďalšieho výskumu vybraných parciálnych tém z obdobia stredoveku na základe archívnych materiálov, poukázali na dôležitosť novovekých dejín a ich komparatívneho dopĺňania prameňmi evidovanými mimo domácich

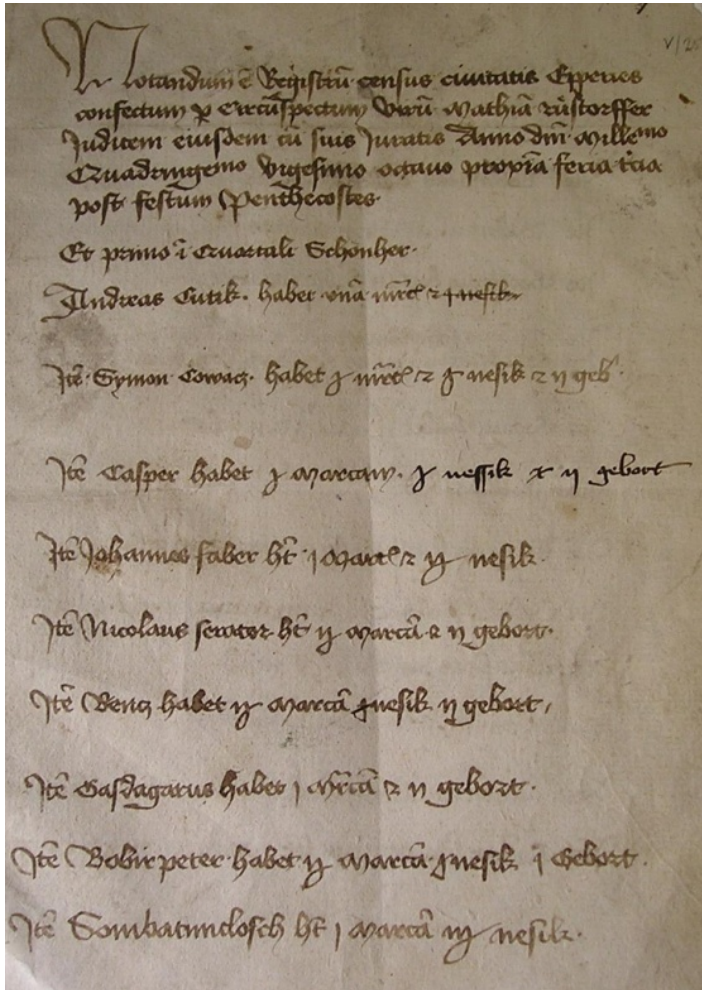
archívov, ale aj na torzovitost' materiálov k osmanskej problematike. Posledným bodom programu konferencie bolo prezentovanie odborných slovenských a maďarských historických periodík, ktoré vydávajú jednotlivé zastúpené pracoviská. Titul *Chronica* predstavil Zsolt Hunyadi (Szeged), časopis *Historia Ecclesiastica* Peter Kónya (Prešov), *Annales historici Presoviensis* Patrik Derfiňák (Prešov) a *Kultúrne dejiny* Jaroslav Nemeš (Ružomberok).

Možno konštatovať, že na slovensko-maďarskej konferencii historikov odznelo viacero zaujímavých referátov, vychádzajúcich najmä z nových výskumov, a to aj u mladších maďarských kolegov – doktorandov, ktorým organizátori ponúkli priestor na aktívne vystúpenie. Dúfame, že aj ďalšia vedecká konferencia sa ponese v duchu doterajšej dobrej spolupráce, či už na pôde Prešovskej alebo Szegedskej univerzity.

Marcela Domenová, Katedra archívnictva a PVH Inštitútu histórie FF PU Prešov

Heuristika pramennej bázy a stav poznania dejín miest a obcí na východnom Slovensku v stredoveku a v ranom novoveku

Daňový register Prešova z roku 1428

V rámci realizovania čiastkových výstupov grantového projektu VEGA Ekonomické, sociálne a spoločenské pomery miest na východnom Slovensku v stredoveku a ranom novoveku zorganizovala v prvom roku realizácie Katedra archívnictva a pomocných vied historických Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove (FF PU) v spolupráci s MV SR, Štátnym archívom v Prešove vedecký seminár pod názvom Heuristika pramennej bázy a stav poznania dejín miest a obcí na východnom Slovensku v stredoveku a v ranom novoveku. Podujatie sa uskutočnilo 5. decembra 2011 na pôde Prešovskej univerzity.

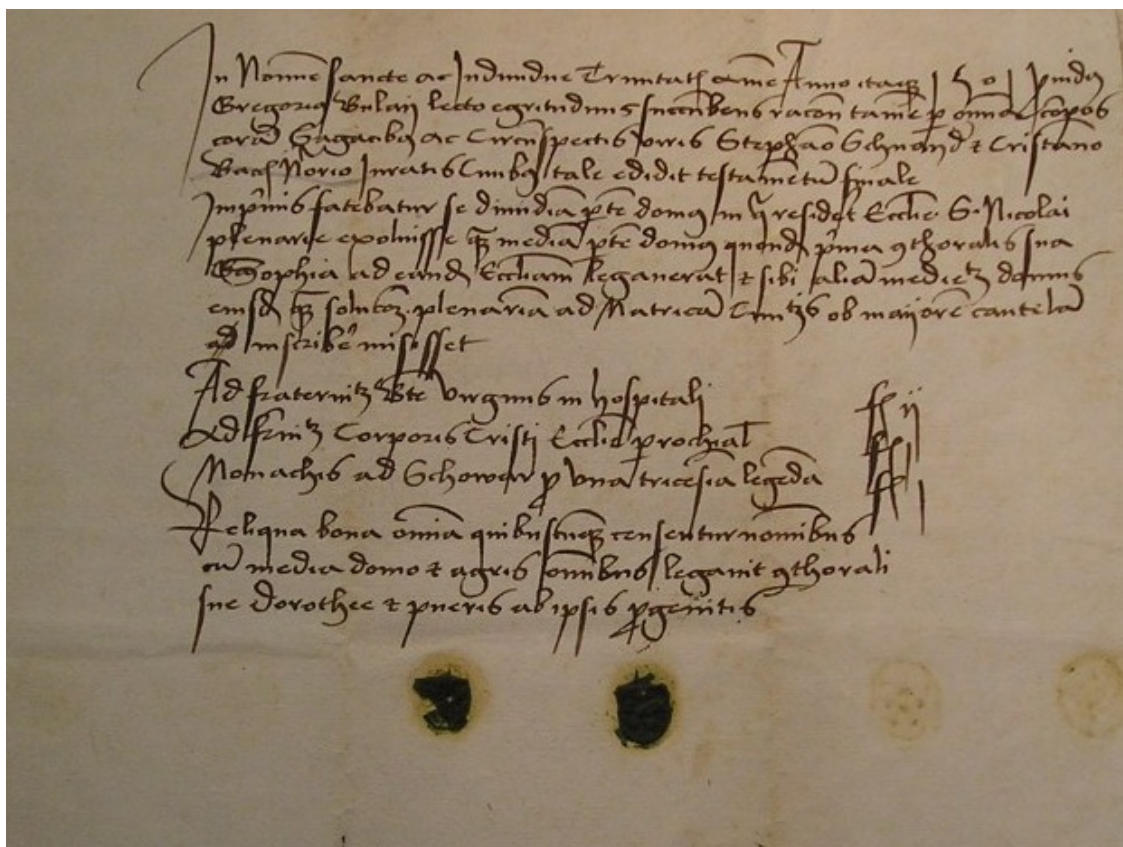
Program otvorila a konferovala hlavná riešiteľka Doc. PhDr. Miloslava Bodnárová, CSc., ktorá vystúpila s referátom Stav poznania dejín mesta Sabinov vo svetle daňových kníh. Pozornosť upriamila na pramennú bázu, využitie prameňov a ich interpretáciu s dôrazom na štyri daňové registre mesta Sabinov z rokov 1566 – 1593. Zhodnotila aj stav pracovania problematiky, metodológiu,

používanie číselných koeficientov (ako Gácsová, Bücher) na prerátanie a vyhodnotenie sociálno-ekonomickéj štruktúry obyvateľstva vo vybranej lokalite. Mgr. Marcela Domenová, PhD. referovala o téme Stav zachovania písomných prameňov k dejinám mesta Prešov – analýza, interpretácia. V úvode zhodnotila doterajší stav bádania, najmä v súvislosti s politicko-hospodárskymi pomermi mesta, dejinami správy atď. (napr. Iványi, Uličný, Suchý, Gácsová, Bodnárová, Marečková a i.), edície prameňov a stav spracovania fondu Magistrát mesta Prešov (archívne pomôcky). Následne predstavila pramennú bázu od najstaršej písomnej zmienky až do 16. storočia, cez vybrané privilégia, daňové súpisy, mestské knihy, matriky novoprijatých mešťanov, právne zbierky a pod. s dôrazom na účtovné knihy mesta, ich obsahovú štruktúru a variabilné možnosti (v rámci tém) ich bádania. Prezentáciu doplnila o bohatý obrazový materiál – ukážky písomností z mestskej kancelárie Prešova. Mgr. Karin Fábrová, PhD. v referáte Stav poznania a metodologické východiská pri výskume dejín mesta Kežmarok zhodnotila doterajší stav bádania (Pola, Ratkoš, Slivka), edície prameňov, stav spracovania fondu Magistrát mesta Kežmarok. Hlavnými východiskami pri výskume boli pramene, následne cieľom bolo sumarizovanie faktografie k vzniku a formovaniu mesta Kežmarok, k právnemu postaveniu a k hospodársko-spoločenským pomerom mesta. Pozornosť upriamila na mestské privilégia a ich interpretáciu. Mgr. Mária Fedorčáková, PhD. sa zamerala na problematiku Písomné pramene k poznaniu dejín mesta Bardejova v stredoveku. Rovnako prehľadovo sumarizovala stav bádania ako aj najnovšie publikácie (Sroka, Hudaček) a interpretáciu prameňov a schematické preberanie záverov, ale aj dostupnosť prameňov mimo fondu Magistrát mesta Bardejov (v Archíve mesta Košice; MV SR, Štátnom archíve v Prešove a jeho pobočkách).

Špeciálne sa venovala vybraným listinám v súvislosti s mestotvorným procesom (z rokov 1320, 1376), pramennej báze v podobe registrov (desiatkové, tridsiatkové a i.), účtov alebo písomnostiam obsahujúcim záznamy o majetkovo-právnych záležitostiach typu ludicium bannitum. Dôraz pri výskume kládla na diplomatické hľadisko zachovaných prameňov a multidisciplinárne postupy. PhDr. Ferdinand Uličný sa zameril na potrebu skúmania migračných procesov. V referáte pod názvom Migračné aspekty v živote stredovekého Prešova naznačil stav pramennej bázy a možnosti ich výskumu v celkovom kontexte dejín mesta. Mgr. Mariana Kosmačová prezentovala problematiku Kanonické vizitácie ako prameň pre výskum dejín šarišských obcí. Analyzované pramene v počte deväť sa datujú rokmi 1691 – 1813. Stručne sa venovala ich komparácii, obsahu ako aj zhodnoteniu v okruhoch – sakrálné objekty, majetok, farár a jeho príjmy, počet veriacich podľa konfesie atď. Načrtla aj otázku viacerých zmien patrocínia kostola vo vybraných lokalitách (napr. Osikov, Bartošovce). Poukázala na prínos prameňov nielen pre výskum cirkevných dejín, procesu rekatolizácie, ale aj dejín každodennosti, historickej geografie a dejiny regiónu. Ako posledný sa aktívne vedeckého seminára zúčastnil Mgr. Lukáš Rendek. V referáte Kampanologický výskum na území mesta Prešov – súčasný stav a perspektívy bilancoval doterajší stav odborného ako aj popularizačného bádania (Spiritza, Petranská, Glos), stav poznatkov v súvislosti s výskumom epigraficko-kampanologických pamiatok, ale aj vybraných osobností – prešovských zvonolejárrov (Buchner, Ulrich, Wierd a i.). Zároveň naznačil problematiku existencie prešovského cechu zvonolejárrov na základe práce richtára a lekárniky Jána Webera z roku 1668.

Záverom možno konštatovať, že vedecký seminár naplnil svoj cieľ. Referujúcim sa podarilo nielen načrtnúť, ale aj zhodnotiť stav pramennej bázy, metodologické východiská a následne aj aktuálny stav poznania v súvislosti s výskumom parciálnych tém vybraných dejín miest a obcí na území východného Slovenska v stredoveku a v ranom novoveku. Možno predpokladať, že jednotlivé referáty budú aj uverejnené tlačou v niektorom periodiku Inštitútu histórie FF PU v Prešove.

Marcela Domenová, Katedra archívnictva a PVH Inštitútu histórie FF PU Prešov

Testament z roku 1501

Predvianočné zastavenie v levickom archíve – alebo ako chutí regionálna história

V popoludňajších hodinách sa 16. decembra 2011 v levickom archíve veľmi milým spôsobom zastavil predvianočný zhon, ktorý na nás po tie dni číhal zo všetkých strán, aby sa vytvoril priestor na obrazné i doslovné ochutnanie regionálnej histórie. Vraj, ako sa to dá? Receptami levických paničiek.

Útla, len 120-stranová knižička nazvaná Recepty levických paničiek, ktorej zostavovateľkami sú levické archivárky Marta Švolíková a Jarmila Bátovská, vydavateľom Mesto Levice, ponúka pohľad nielen do kuchýň meštianskych rodín v medzivojnových Leviciach, ale aj pohľad na stolovanie i samotné mesto v tej dobe.

Počas zhromažďovania podkladov na vydanie monografie mesta Levice, ktorá vyšla v roku 2010, sa do archívu dostala aj štvrtá levická kuchárska kniha obsahujúca 164 receptov, ktorá vyšla knižne v tlačiarni Ignáca Schulcza v Leviciach v roku 1935 v maďarskom jazyku. Zostavila ju Oľga Rudnyánszka, dcéra tekovského podžupana, ktorá sa narodila v roku 1873 v Ondrejovciach, no svoj život prežila v Leviciach. Autorkami pôvodných receptov sú dámy, ktoré sa narodili koncom 19. storočia a v meste niečo znamenali, angažovali sa v početných vzdelávacích či dobročinných spolkoch a ich manželia zastávali v Leviciach významné posty – boli podnikateľmi, úradníkmi, lekármi, riaditeľmi banky, vedúcimi pracovníkmi vo firme Schoeller a spol. a podobne. Tieto dámy nespájalo len to, že žili v Leviciach a príkladne viedli svoje domácnosti, ako sa na tú dobu patrilo, no práve „cez kuchyňu“ si našli k sebe cestu aj náboženstvá zastúpené v meste (autorky receptov sa hlásili ku katolíckemu, reformovanému, židovskému i evanjelickému vierovyznaniu). Pri príprave niektorých jedál sa síce používala masť, no pokrmy varili, parili či pozvoľna piekli a tak máme pocit, že išlo o diétnu kuchyňu. Dominujú recepty z husaciny, ktorou bolo mesto známe, ale nájdeme tu i ryby, zeleninové recepty a „sladké“ na rôzne spôsoby. Ani použitie exotického ovocia v receptúrach z 30. rokov minulého storočia v kuchyniach levických paničiek nebolo ničím neznámym.

V žiadnom prípade nemožno hovoriť o reedícii pôvodnej kuchárky – súčasné zostavovateľky vybrali 55 najzaujímavejších receptov, ktoré sú okrem slovenčiny publikované aj v anglickom, nemeckom a maďarskom jazyku. Recepty doplnili o fotografie autoriek s krátkymi medajlónikmi z ich života, o dobové fotografie mesta, stolovania v hoteli Denk (dnes hotel Lev), o dobové reklamy levických firiem na potraviny či pomôcky do kuchyne a fotografiami zbierkových predmetov z Tekovského múzea v Leviciach používaných pri stolovaní priamo v levických rodinách.

Hovorí sa, že muži vedia pripravované pokrmy dochutiť lepšie než ženy možno aj preto, že varia zriedkavo a keď už varia, tak sa neboja experimentovať s príchutami, lebo majú čas, no ženy okrem varenia musia zvládnuť aj iné domáce práce, takže príliš veľa experimentov si kvôli nedostatku času nemôžu dovoliť. Zostavovateľky si za krstného otca Receptov

Foto: Matúš Martinák

levických paničiek vybrali kronikára mesta Levice, pána Juraja Precechtela, ktorý túto publikáciu vypravil na cestu medzi jej používateľov pridaním príchute tak často používanej pri pečení v predvianočnom období – posypal ju vanilínovým cukrom. Pre všetkých účastníkov tohto predvianočného zastavenia v bádateľni levického archívu bolo pripravené aj malé prekvapenie – pohostenie pripravené podľa viacerých receptov levických paničiek, ktoré vyskúšali šikovné ruky archivárov. Verte, bolo z čoho ochutnávať!

Láska ide cez žalúdok – to zrejme mali na pamäti aj obe zostavovateľky tejto knihy a v tomto prípade to musí platiť dvojnásobne – nielen k jedlu ako takému, ale aj vo vzťahu k mestu a jeho minulosti, ktorá druhoplánovo dýcha z každej strany receptára. Verím, že sa im tento prístup pri populárnom propagovaní histórie Levíc medzi Levičanmi, priateľmi mesta či jednoducho gurmánmi z iných krajov osvedčí a čoskoro sa dočkáme ďalších zaujímavých pokračovaní.

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

Posledné udalosti v Archíve mesta Košice

Snáď ani nie je potrebné poukázať na jedinečnosť, dôležitosť a celoeurópsky význam jediného mestského archívu v sieti slovenských archívov, ktorý opatruje písomnosti od 13. storočia až do súčasnosti. Okrem najkompletnejšie zachovanej mestskej registratúry, unikátnych písomností, ktoré nám v dobrom závidia aj okolité štáty, uchováva prvú známu dochovanú armálnu listinu udelenú mestu panovníkom, jednu z najstarších mestských kníh, či eľenčov, ako aj najstaršie cechové stanovy v rámci celého bývalého Uhorska.

Archív sa vyvíjal postupne od stredoveku, a to nielen vo svojom vnútornom usporiadaní a štruktúre, ale aj v zmene svojho sídla v rámci mesta, čím zdieľal aj osudy mestskej radnice. Iste všetci budete súhlasiť s tvrdením, že tieto sídla, budovy archívov, istým spôsobom determinovali a determinujú aj celý archív. Tak je tomu teraz, a tak tomu bolo i v minulosti.

Vďaka tomu, že archív nášho mesta sídli viac ako 130 rokov v jednej budove niekdajšieho mestského domu (ktorý tvorí zadný trakt historickej radnice), môžeme konštatovať, že má vcelku dobre zachované písomnosti. Na rozdiel od Archívu mesta Bratislavy, ktorého priestorové problémy sú už dlhší čas alarmujúce, mesto Košice pochopilo nutnosť a dôležitosť stabilného priestoru pre svoj archív.

V posledných mesiacoch došlo k viacerým zmenám, ako na poli personálnom, tak aj na poli hospodársko-ekonomickom. V auguste minulého roku (2010) sa podarilo zrealizovať kompletnú výmenu zastrešenia budovy. Bolo to nevyhnutné, keďže pri veľkých búrkach a prietržiach mračien dochádzalo k permanentnému zatekaniu kancelárskych priestorov na najvyššom, treťom poschodí budovy archívu.

Po tomto úspešnom projekte došlo aj k ďalším zmenám, avšak na inom poli. Súviseli s výmenou celého vedenia mesta po komunálnych voľbách v roku 2011. Uskutočnila sa zmena organizačnej štruktúry, v dôsledku ktorej bol archív zaradený ako referát pod Oddelenie podporných činností, pričom si zachoval svoje formálne postavenie smerom navonok.

Po siedmych rokoch rokovaní medzi Mestom Košice a Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky sa konečne pristúpilo aj k delimitácii časti archívnych fondov štátnemu archívu s regionálnou územnou pôsobnosťou – Štátnemu archívu v Košiciach, ako aj Štátnemu archívu v Košiciach, pobočka Košice. V súvislosti s tým sa pri prataní a stavebných úpravách podkrovných miestností narazilo na písomnosti, ktoré tam boli ešte z čias po riadení archívu Dr. Ondrejom R. Halagom, kedy došlo k viacerým zmenám. Išlo o miestnosť (predtým podateľňa) na pavlači, kde zostal nahromadený „menej dôležitý“, nerozčlenený, nezaradený, (duplicitný) písomný materiál, ako aj časom pribúdavšie písomnosti podobnej povahy a rôzne staršie noviny, plagáty a knihy. Tým z danej miestnosti – depa vznikol neprehľadný sklad. Pri detailnejšom preskúmaní materiálu sme zistili, že sa tam nachádzajú hlavne písomnosti niekdajších oddelení mesta, samotné písomnosti magistrátu, ale i rôzne iné jednotliviny. Konkrétne ide o tieto: Daňový úrad v Košiciach (Adóhivatal; spisy, 19. a začiatok 20. storočia; knihy už boli zaradené), Mernický úrad (Mérnöki hivatal; 19. storočie), Pokladnica a účtáreň mesta (Házi pénztár; Számvevőség; 19. storočie), Sirotská stolica (Árvaszék; spisy, 19. storočie), Magistrátne protokoly (Protocollum Sessionis Magistratualis, 18. storočie), Rada mesta Košíc (19. storočie, spisy), Súdna stolica (Törvényszék, 19. storočie), Vojenské oddelenie (Katonai ügyek; záznamy o vojakoch, odvedencoch či vojnových poškodencoch; spisy, 19. a začiatok 20. storočia), Všeuzitočné závody mesta Košice (spisy, 19. a 20. storočie), testamenty mešťanov (začiatok 19. storočia), spisy o Katovej bašte (Hóhér bástya; prvá polovica 20. storočia), 2 predtým hľadané škatule písomností o reštaurovaní Dómu sv. Alžbety (19. storočie) či 2 knihy povolení nosiť zbraň a mnoho ďalších jednotlivín. Okrem toho aj poľnohospodársky a finančný odbor /referát/ Jednotného národného výboru. Usporiadali sme to približne na 208 bm.

Na jednom „zagurtňovanom“ balíku písomností sme objavili lístok, na ktorom stálo: „Pozrieť dnu čísla a vyviešť ich, balík založiť tam, ako bude vyvedený, oznámte mi.“ Podpísaný je Halaga. A tak, aj po toľkých rokoch, a teraz už aj, žiaľ, zo záhrobia, pán Dr. Halaga usmerňuje.

Okrem uvedených skutočností sa v posledných dňoch zariaďuje i nová, väčšia bádateľňa archívu, ktorá snád' poslúži k lepšiemu komfortu bádateľov, nakoľko stúpol počet bádateľských návštev.

Na záver chceme pripomenúť, že všetky tieto činnosti, a samozrejme bežný chod, správu budovy, agendu archívu a prípravu metadát na digitalizáciu archívnych písomností, vykonávajú len štyri osoby. Po nedávnej oficiálnej návšteve celého vedenia mesta, došlo však k prehodnoteniu a dôležitosti postavenia Archívu mesta Košice, čím sa mesto snaží vychádzať v ústrety aj v tomto smere.

Človek musí dúfať a mať nádej, že raz bude lepšie, a že sa splní všetko dobré, po čom túži jeho srdce.

Gabriel Szeghy, Archív mesta Košice

Priestory Archívu mesta Košice pred a po vykonaných prácach

Do vašej knižnice

ŠTEFÁNIK, Martin – LUKAČKA, Ján a kol. *Lexikon stredovekých miest na Slovensku*. Vydal Historický ústav SAV vo vydavateľstve Prodama, Bratislava 2010, 632 s. ISBN 978-80-89396-11-5.

Problematika miest rezonuje v domácej i zahraničnej historiografii už niekoľko desaťročí. Odbornej verejnosti sa teraz dostáva do rúk rozsiahle dielo encyklopedického charakteru, ktoré vznikalo tri roky ako projekt financovaný Agentúrou pre vedu a výskum. Garantom a jeho hlavným riešiteľom bolo Oddelenie stredovekých dejín Slovenska HÚ SAV, ktoré prizvalo na spoluprácu aj niekoľkých externých spolupracovníkov z radov archivárov i historikov z univerzitného prostredia. Dvadsaťčlenný autorský kolektív podrobným spôsobom spracoval 47 stredovekých miest nachádzajúcich sa na území Slovenska. Jednotliví autori sa neobmedzili len na zozbieranie a usporiadanie aktuálnych poznatkov, ale vykonali rozsiahly základný výskum, ktorý v mnohých prípadoch priniesol veľké množstvo nových informácií. S problémami, s ktorými sa počas tejto práce autori stretli i s postupom ich riešení oboznámili zostavovatelia v úvode Lexikonu. Zároveň v ňom vysvetlili kľúč výberu jednotlivých lokalít.

Knihu tvorí 47 hesiel, kde jedno mesto tvorí jedno heslo. Každé heslo má pevnú štruktúru, začína súčasným úradným názvom mesta, uvedené sú pomenovania mesta v nemčine a v latinčine a nasleduje 11 kapitol. Prvá kapitola sa venuje názvu mesta v jazykoch, ktorými sa daná lokalita označovala v stredovekých písomných prameňoch, etymológii a prvej písomnej zmienke. Druhá kapitola podáva informácie o polohe mesta a jeho prírodných podmienok, stručnej charakteristike geologických podmienok, príslušnosti k administratívnym a správnym celkom, napojení na stredovekú cestnú sieť, mapuje prípadné zmeny v rozsahu jeho chotára. Najstaršiemu osídleniu sa venuje tretia kapitola. Vo štvrtej kapitole nájde používateľ tejto príručky údaje o vzniku a formovaní mesta, jeho kategorizácii podľa jednotlivých typov, o základnom mestskom privilégii a jeho confirmáciách, prípadne ďalšie informácie o hospodársko-politickom kontexte vzniku mesta, osobitostiach a regionálnych špecifikách, ktoré ovplyvnili vznik či ďalšie formovanie mesta ako aj údaje o príslušnosti k právnym okruhom. Piata kapitola pojednáva o stavebnom vývoji a topografii mesta, šiesta podáva v chronologickom prehľade najvýznamnejšie udalosti v dejinách mesta do konca stredoveku a siedma sa zaoberá demografickým vývojom a etnickými pomermi. Hospodárske aktivity mesta sú rozobraté v ôsmej kapitole, kde nájdeme údaje o hospodárskej činnosti jeho obyvateľov, participácii na diaľkovom či lokálnom obchode, podiele dovážaných či vyvázaných tovarov, hospodárskych privilégiách či remeslách a cechoch, cechovej organizácii. Deviata kapitola sa venuje mestskej samospráve, jej vývoju a štruktúre, ďalej hospodáreniu mesta, mestským zamestnancom, mestskej kancelárii, jej počiatkom, najstarším mestským symbolom i mestskému archívu. Tiež tu nájdeme zoznam mien známych richtárov. V desiatej kapitole sú publikované informácie o významných osobnostiach mesta, ktoré odtiaľ pochádzajú, prípadne v ňom dlhodobo žili a zásadným spôsobom ovplyvnili jeho dejiny. Ďalším údajom sú počty študentov študujúcich z tejto lokality na univerzitách v Krakove, Prahe a vo Viedni. Jedenástou kapitolou každého hesla je kapitola o cirkevných dejinách, kde je zaznamenaná príslušnosť mesta k jednotlivým diecézám a archidiakonátom, informácie o vlastnej farnosti, voľbách farárov, o kostoloch, kláštoroch a kaplnkách na území

mesta, cirkevných školách a náboženských spoločenstvách, významných duchovných osobách pôsobiacich v meste či o počiatkoch reformácie (do roku 1526). Za každým heslom nasleduje rozsiahly poznámkový aparát v skrátenej forme a resumé v angličtine, ktoré kopíruje štruktúru hesla v zredukovanej podobe.

Záver publikácie tvorí zoznam skratiek, archívov a archívnych fondov, edovaných prameňov a literatúry. Táto práca encyklopedického a príručkového charakteru si zároveň za svoj cieľ stanovila podať maximálny možný počet informácií o tom-ktorom meste pre bádateľa zaoberajúceho sa stredovekými mestami. V žiadnom prípade však nie je možné očakávať ambíciu tohto diela byť absolútnym zhrnutím poznatkov o lokalitách, ktoré sa v ňom nachádzajú. Naopak, ambíciou ďalších historikov – medievalistov by mala byť snaha rozšíriť poznatky z dejín miest o ďalšie informácie a súvislosti.

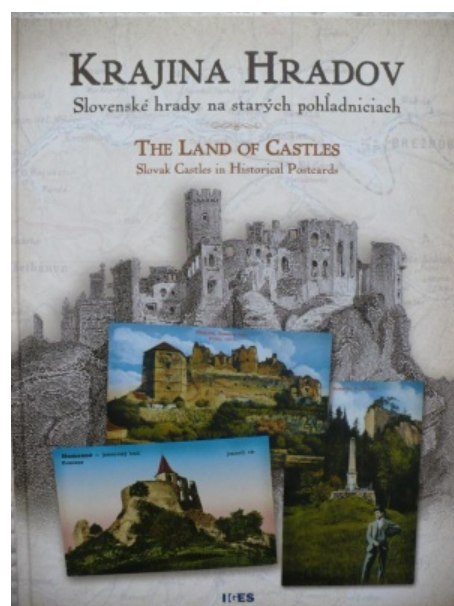
Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

SLÁMKA, Miroslav – PETRAKOVIČ, Juraj – HORANSKÝ, Peter (eds.). *Krajina hradov. Slovenské hrady na starých pohľadniciach. – The Land of Castles. Slovak Castles in Historical Postcards*. Vydal IGES, s. r. o., Pezinok 2010, 248 s. ISBN 978-80-970582-0-3.

V posledných rokoch sa stávame svedkami mimoriadneho záujmu verejnosti o sériu publikácií približujúcich naše mestá na starých pohľadniciach. Sú o to žiadanejšie, o čo viac v nich nájdeme pohľady na tie časti našich miest, ktoré radikálne zmenili svoj vzhľad a stará zástavba so vzácnou architektonickou hodnotou ustúpila tej modernej. Až doteraz absentovala u záujemcov o tento typ kníh práca, ktorá by prezentovala slovenské hrady na starých pohľadniciach.

Kniha je populárnou prácou, ktorá na 413 pohľadniciach vo vlastníctve štyroch zberateľov z ich celkového počtu asi 1700 približuje pohľady na 80 slovenských hradov od Devína až po Vinné. Vznikala päť rokov a najviac času zabralo reštaurovanie niekoľkých vzácných pohľadníc, no najmä retušovanie flákov, čmáraníc a stôp po plesniach na väčšine z nich, ktorým sa v priebehu plynúceho času jednoducho nedalo vyhnúť. Predsádku knihy tvorí mapa z roku 1890 s význačnými 61 zrúcaninami a 19 zachovanými hradmi či zámkami, ktorých publikované pohľadnice vznikli koncom 19. a začiatkom 20. storočia. V úvode nájdeme napríklad informácie aj o tom, že rakúsko-uhorská pošta ako vôbec prvá na svete vydala v roku 1869 korešpondenčný lístok a onedlho obrázkové kartičky na zasielanie krátkych informácií zaplnili poštové úrady. Pohľadnice prešli tiež svojím vývojom a menila sa aj technika ich tlače. Prvý raz v publikovanej forme môžeme obdivovať aj súbor 11 považských hradov a opevneného kláštora Skalka na fotografiách trencianskeho fotografa Maxa Sterna, ktoré vznikli v 60. – 70. rokoch 19. storočia.

Hrady sú zadelené podľa historických žúp, na území ktorých sa nachádzali. Čitateľ sa v rámci každej historickej župy okrem historického znaku oboznámi aj s jej stručnou históriou a stručnou históriou hradu. Nasledujú pohľadnice, z ktorých každá jedna je popísaná vysvetľujúcimi textami. V závere knihy sú predstavení autori textov (historické texty J. Lukačka, popisy pohľadníc M. Bóna a M. Šimkovic) a vysvetlené odborné výrazy z architektúry, s ktorými

sa čitateľ stretne v popisoch pohľadníc. Anglický text približuje v skratke históriu hradov aj pre inojazyčných záujemcov o túto publikáciu.

Práve pohľadnice, ktoré zachytávajú vybrané hrady približne pred sto rokmi, sú pre mnohých možno romantickým pozvaním na ich návštevu, no pre nás všetkých by mali byť výzvou na ich záchranu a zároveň varovaním – ak nepodporíme aktivity rôznych občianskych združení na záchranu hradov, deštrukcia múrov zreteľná porovnaním stavu na historických pohľadniach so súčasnosťou sa presadí v takej miere, že o niekoľko desaťročí títo kamenní strážcovia našej minulosti zmiznú úplne.

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

KOVAČKA, Miloš – AUGUSTÍNOVÁ, Eva – MAČUHA, Maroš (eds.). *Rod Révai v slovenských dejinách*. Slovenská národná knižnica, Martin 2010, 436 s., ISBN 978-80-89301-46-1.

Z interdisciplinárnej konferencie venovanej rodu Révai, ktorá sa konala v dňoch 16. – 17. septembra 2008 v Martine, vyšiel v edičnej rade *Studia historico-bibliographica Turociensia* ako tretí zväzok zborník štúdií venovaný tomuto magnátskemu rodu. Révaiovci sa tradične spájajú s Turcom, kde sa nachádzala väčšina ich majetkov, ktoré si udržali až do konca II. svetovej vojny. Ich pôvodné majetky sa však v staršom období nachádzali na území Srijemskej župy, vlastnili viaceré dediny v župách Báčskej, Bodrožskej a Kewe. Moháč pre nich znamenal skutočnú katastrofu – na juhu Uhorského kráľovstva prišli o všetky dedičné i nadobudnuté majetky. Ako stúpenci kráľa Ferdinanda I. v snahe získať späť svoj majetok však pokračovali v písaní dejín rodu v zmenených podmienkach a pre nich v novom prostredí – v Turci. V období 16. – 19. storočia zastávali príslušníci rodu významné funkcie nielen v Turčianskej župe, ale i v štátnom aparáte, boli vlastníkami dvoch z troch turčianskych hradov, stavbou viacerých renesančných i barokových kúrií dokázali architektonicky ovplyvniť celý región. Medzi jeho členmi boli viacerí vzdelanci. V anotovanom zborníku nájde záujemca o dejiny tohto významného rodu 26 vedeckých štúdií z pera 24 autorov, ktoré sú vo svojom závere doplnené zoznamom archívnych prameňov, zoznamom bibliografických odkazov a krátkym nemeckým resumé. Autori štúdií sa snažili podať čo najucelenejší obraz o rode, ktorý žil na našom území viac ako štyristo rokov. Zamerali sa na ich osudy v stredoveku, postavenie rodu a vlastníctvo majetkov v Turci i Trenčianskej župe, na najvýznamnejších mužských predstaviteľov rodu, na úlohu révaiovských žien v slovenských i evanjelických dejinách, ďalej upriamili svoju pozornosť na vývoj rodového erbu, literárnu činnosť Révaiovcov a ich literárny mecenáš, na ich familiaritu i evanjelických vzdelancov v ich službách, kontakty s významným bardejovským rektorom Leonardom Stöckelom, na rukopisné a grafické exlibrisy Révaiovcov, mapovanie ich stavebných aktivít v Turci, či na analýzu zachovaných muzeálnych, archívnych a galerijných pamiatok tohto rodu, ako aj na povojnové osudy ich majetkov.

V závere zborníka nájde čitateľ informácie o pôsobení občianskeho združenia Donjon pri záchrane hradu Sklabiňa, zapísané spomienky obyvateľov Turčianskej Štiavničky i Blatnice na Révaiovcov ako aj menný register.

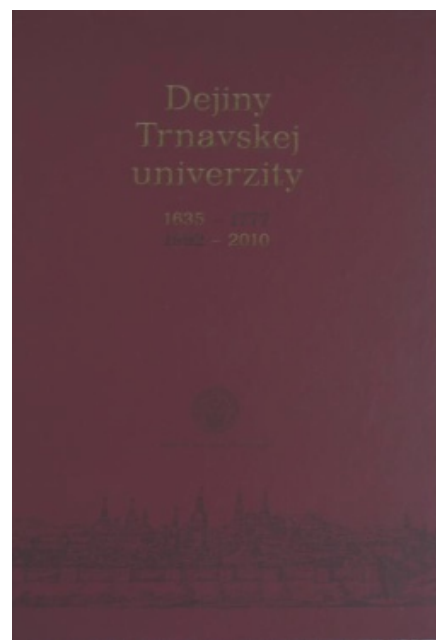

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

ŠIMONČIČ, Jozef – HOLOŠOVÁ, Alžbeta (eds.) *Dejiny Trnavskej univerzity 1635 – 1777, 1992 – 2010*. Pre Ústav dejín Trnavskej univerzity v Trnave vydalo TYPI UNIVESITATIS TYRNAVIENSIS, vydavateľstvo Trnavskej univerzity v Trnave a VEDA, vydavateľstvo SAV v Bratislave. Trnava 2010, 372 s. ISBN 978-80-8082-353-5.

Pri príležitosti 375. výročia vzniku Trnavskej univerzity, ktoré si kultúrna verejnosť pripomenula koncom roku 2010, pripravil Ústav dejín Trnavskej univerzity dve publikácie – prvou bol preklad životopisu jej zakladateľa, kardinála Petra Pázmaňa z pera prof. Istvány Bitskeya (predstavili sme ju vo FA 3/2010, s. 45-47) a druhú nazvanú *Dejiny Trnavskej univerzity 1635 – 1777, 1992 – 2010*. Ide o rozsiahle dielo 17 autorov s vedeckým poznámkovým aparátom, takmer 170 farebnými fotografiami, ktoré spolu s tabuľkami vhodne dokresľujú text, zoznamom fotografií, bibliografiou prác, resumé v latinčine, angličtine, nemčine, francúzštine a maďarčine.

Práca je delená do siedmich častí. Do prvej časti sú zaradené dve štúdie. Rozsiahlejšia venuje Trnavskej univerzite v rokoch 1635 – 1777, približuje osobnosť Petra Pázmaňa a jeho vzťah k Trnave, samotné založenie univerzity, jej dejiny do zriadenia právnickej fakulty v roku 1667 ako aj obdobie jej existencie v rokoch 1668 – 1777, ktoré ukončilo presťahovanie do Budína. Kratšia štúdia približuje obdobie existencie Kráľovskej akadémie v Trnave v rokoch 1777 – 1784, keď sa presťahovala do Bratislavy a ktorá mala byť akousi náhradou za univerzitu. Druhá časť knihy približuje dejiny jednotlivých fakúlt – filozofickej (1635 – 1777), teologickej (1635 – 1777), právnickej (1667 – 1777) a lekárskej (1769 – 1777). Tretia časť je venovaná študentom a profesorom a približuje základné archívne dokumenty týkajúce sa samotných poslucháčov – matriky zapísaných študentov, právomoci akademických hodnostárov, systém a náplň štúdia i dišputy – dôležitú súčasť výučby, osvetľuje podmienky udelenia akademických titulov, akademické sviatky a prázdniny. Učiteľov a profesorov pôsobiacich na univerzite v Trnave do roku 1777 predstavujú krátke medailóny. Vo štvrtej časti nájde čitateľ krátke životopisy 45 rektorov pôsobiacich na Trnavskej univerzite v rokoch 1635 – 1777 a 1992 – 2010. Piata časť anotovanej publikácie je venovaná ústavom a zariadeniam univerzity. Stať o kníhtlačiarňi v rokoch 1646 – 1777 nám predstaví toto zariadenie v celej šírke – od lokalizácie, opisu zariadenia, technológie používanej v tej dobe, cez písmolejáreň, iniciály, knižné ilustrácie, knižnú väzbu, papiere používané na tlač až po správu tlačiarne, zamestnancov a produkciu tlačiarne. Štúdium bez kníh si nemožno predstaviť a druhá časť tejto časti predstavuje univerzitnú knižnicu do roku 1777. Nielen zachované archívne pramene zo 17. – 18. storočia a artefakty muzeálneho charakteru opisuje štúdia nazvaná *Archívne pramene a zbierky*. Časť *Observatórium* informuje o vybudovaní observatória a vyučovaní astronómie na univerzite v Trnave, predstavuje významné osobnosti spojené s touto inštitúciou, prístroje a oboznamuje s astronomickými a meteorologickými pozorovaniami i sťahovaním observatória z Trnavy a jeho zánikom. Univerzitnej lekární, jej zriadeniu, personálnemu obsadeniu, samotným priestorom a zariadeniu sa venuje predposledná časť a posledná približuje botanickeú záhradu lekárskej fakulty v rokoch 1771 – 1777, vyučovanie botaniky lekárov i lekárnikov, osobnosť profesora botaniky a chémie J. Winterla a jeho niektorých žiakov, opisuje polohu a výzor záhrady. Univerzitným budovám je venovaná šiesta kapitola knihy. V nej nájdeme údaje o budovách konviktov i univerzitnom kostole sv. Jána Krstiteľa. Posledná časť knihy približuje Trnavskú univerzitu v rokoch

1992 – 2010, jej fakulty a insígnie.

Práca je uceleným pohľadom na dejiny najstaršej univerzity z obdobia novoveku na území Slovenska.

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

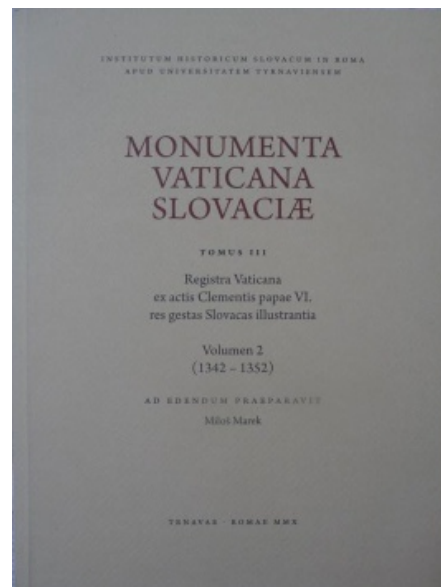
MAREK, Miloš. *Monumenta Vaticana Slovaciae. Tomus III. Registra ex actis Clementis papae VI. res gestas Slovacas illustrantia. Volumen 2. (1342 – 1352)*. Slovenský historický ústav v Ríme a Trnavská univerzita v Trnave, Trnava – Rím 2010, 368 s. ISBN 978-80-8082-427-3.

Archívny výskum k v poradí už k tretiemu zväzku edície *Monumenta Vaticana Slovaciae* bol súčasťou projektu Slovenského historického ústavu v Ríme pri Trnavskej univerzite, ktorý prebiehal v rokoch 2006 – 2009. Sprístupňuje archívne dokumenty z Vatikánskeho tajného archívu z fondu *Registra Vaticana* z obdobia pontifikátu pápeža Klementa VI. (1342 – 1352) vzťahujúce sa na územie Slovenka.

Prácu možno rozdeliť do troch častí. Prvá obsahuje úvodnú stať k samotnej edícii, v ktorej nás autor oboznamuje s osobitným druhom diplomatickej kategórie, akú pápežské registre predstavujú a s históriou ich vzniku i členenia. Vatikánske registre spadajúce do pontifikátu Klementa VI. sa delia na registre kancelárie a registre komory s tajnými listinami. Registre kancelárie pozostávajú z listín, ktoré boli z pápežskej kúrie expedované adresátom a z listín obsahujúcich bežnú agendu pápežskej kancelárie. Podľa tematiky sa delia na viacero druhov, napr. na registre o plnom rozhrešení, o benefíciách v očakávaní prebendy, o kanonikáte v očakávaní, o cirkevných hodnostiach v očakávaní, registre s rozličným obsahom a pod. Autor si všíma formu registrov a túto časť doplnil súpisom zväzkov vatikánskych registrov spadajúcich do pontifikátu pápeža Klementa VI. i súpisom listín ním vydaných a rozdelených podľa tematiky, oba v tabuľkovej forme, ako aj zoznamom literatúry a zoznamom skratiek.

V druhej časti, samotnej edícii, je publikovaných 305 listín v plnom znení alebo vo forme regestov s kritickým poznámkovým aparátom. Väčšina listín je publikovaná in extenso a až šestinu tvoria tajné listiny. Nájdeme tu listiny týkajúce sa cirkevno-politických záležitostí (napr. povýšenie Spišského prepoštstva na biskupstvo, potvrdenie ustanovení synody konanej v Bratislave za prítomnosti kardinála Gentilisa, informácie opáta v Hronskom Svätom Beňadiku Sigfrida o biednom stave uhorských kláštorov či opatrenia proti možným vpádom Tatárov, Rusínov, Srbov, Bulharov a pod. na územie Uhorska), listiny týkajúce sa Ostrihomského arcibiskupstva (adresované priamo arcibiskupovi, zmienky o miestnej kapitule či farnostiach ležiacich na území arcidiecézy), Jágerského biskupstva (zmienky o biskupoch, miestnej kapitule, o osobách či mestách na území tejto diecézy), Nitrianskej diecézy, Bratislavského prepoštstva a Spišskej kapituly. Viaceré listiny sa týkajú reholí na Slovensku – ide o benediktínske opátstvo v Hronskom Svätom Beňadiku a prepoštstvo v Nižnej Myšli či cisterciacké opátstvo v Spišskom Štiavniku. Okrem spomínaných listín tu nájdeme aj isté množstvo listín so všeobecnou platnosťou vzťahujúce sa na Uhorské kráľovstvo.

Tretiu časť tvorí menný a miestny register.

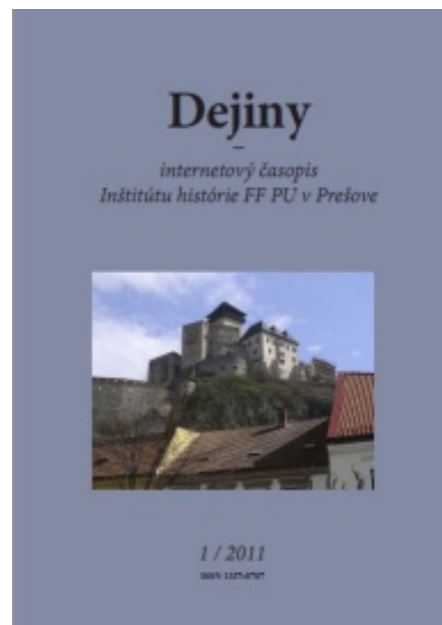

Veríme, že sa aj tento zväzok edície Monumenta Vaticana Slovaciae stane cenným zväzkom, ktorý rozšíri naše vedomosti o vzťahoch pápežskej kúrie s územím dnešného Slovenska a prehĺbi poznanie dejín cirkvi na tomto území.

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

Dejiny – internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove a jeho aktuálne číslo 1/2011 s nosnou témou – 20. rokov archívnictva v Prešove

Počiatky moderného vysokoškolského štúdia histórie v Prešove sa datujú do roku 1952. V danom roku sa do Prešova z Košíc presťahovala pobočka Pedagogickej fakulty Slovenskej univerzity. Po roku 1959, keď vznikla v Prešove Filozofická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika (FF UPJŠ) so sídlom v Košiciach a po jej zlúčení s ďalšou katedrou dejín pôsobiacou v Prešove, vznikla v roku 1978 Katedra dejín na FF UPJŠ. Tá rozšírila ponuku pre svojich uchádzačov a v roku 1990 otvorila štúdium nového odboru – archívnictva. K organizačnej zmene došlo aj v roku 1998, krátko po vzniku Prešovskej univerzity v Prešove (PU). V roku 2005 nastali ďalšie zmeny v dejinách spomínanej katedry. Katedra dejín Fakulty humanitných a prírodných vied PU pod zmeneným názvom ako Katedra dejepisu prešla na Filozofickú fakultu. Následne sa pristúpilo k zlúčeniu všetkých troch historických pracovísk na Prešovskej univerzite – Katedry dejepisu, Katedry slovenských dejín a archívnictva a Katedry všeobecných dejín do novovytvoreného Inštitútu histórie Filozofickej fakulty PU v Prešove (IH FF PU). Uvedený inštitút začal v spolupráci s vydavateľstvom UNIVERSUM-EU, spol. s.r.o. a Historickou spoločnosťou kráľovského mesta Prešov vydávať internetový časopis Dejiny (<http://dejiny.unipo.sk>). Jeho prvé číslo uzrelo svetlo sveta v roku 2006.

Aktuálne číslo (http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_1_2011.pdf) internetového časopisu Inštitútu histórie FF PU v Prešove uverejnilo prvú časť príspevkov, ktoré odzneli v dňoch 24. – 25. novembra 2010 v priestoroch FF PU v Prešove na dvojdňovej vedeckej konferencii s medzinárodnou účasťou pod názvom Dejiny Slovenska v archívnych prameňoch – Dvadsať rokov archívnictva na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove.¹ Konferencia sa uskutočnila pri príležitosti blížiaceho sa 20. výročia výučby archívnictva na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove, ako to prezrádza aj jej samotný názov. Jej usporiadateľom bol Inštitút histórie FF PU v Prešove v spolupráci s Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky – Odborom archívov, Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky – Štátnym archívom v Prešove, Spoločnosťou slovenských archivárov a Slovenskou historickou spoločnosťou. Na jej organizovaní sa dominantne podieľala Katedra archívnictva a pomocných vied historických, ktorá je súčasťou IH FF PU. Spolu odznelo 28 príspevkov. Celý priebeh konferencie, ktorá sa uskutočnila v predvianočnom čase so svojou typickou atmosférou v areáli univerzity, ale aj očarujúco vyzdobenej a sviatočno-voňavej Hlavnej ulici v Prešove, je uverejnený vo viacerých periodikách.² Internetový časopis Dejiny a jeho číslo 1/2011 je rozdelený do tradičných rubriek – Štúdie, Ľudia a doba, Materiály, Rozhovory, Predstavujeme, Recenzie/Anotácie, Kronika, O autoroch. Jednotlivé referáty boli zaradené podľa svojho obsahu do prvých troch rubriek. Ostané sú spojené so životom Katedry archívnictva a pomocných vied historických,

respektíve celého Inštitútu histórie FF PU v Prešove.

V prvej rubrike Štúdie nájdeme tematicky rôznorodé štúdie. Prvý je príspevok od Mgr. Evy Veselovskej, PhD. (Ústav hudobnej vedy SAV) pod názvom Stredoveké notované pramene v slovenských archívnych fondoch (s. 18-31), v ktorom popisuje svoj nový a podnetný výskum z oblasti stredovekej hudby na základe stredovekých notovaných archívnych materiálov, pergamenových fragmentov z obdobia konca 11. storočia až zo začiatku 16. storočia. Vývojom mestskej správy v Bardejove sa zaoberala Mgr. Mária Petrovičová (KAaPVH IH FF PU) s príspevkom Mestská správa Bardejova v prameňoch 14. a 15. storočia (s. 32-37). Formálne aj obsahovo rozobrala všetky dostupné pramene k danej téme. Naznačila aj potrebu prehodnotenia interpretácie listín, napr. privilegiálnej listiny Bardejova z roku 1376 o udelení, resp. neudelení výsady slobodnej voľby farára a richtára (listina z roku 1391). Mgr. Drahoslav Magdoško (Katedra histórie FF UPJŠ) sa venoval Správe Abovskej stolice podľa kongregačnej zápisnice z rokov 1564 – 1573 (s. 38-51). Hodnotil činnosť a kompetencie abovských stoličných predstaviteľov (župan, slúžni, atď.) a župných orgánov podľa zmienok v jednej z najstarších zachovaných kongregačných zápisníc. V príspevku Filigrány z fondu Abovskej župy v Štátnom archíve v Košiciach do roku 1650 (s. 52-64) sa Mgr. Zuzana Forraiová (Východoslovenské múzeum Košice) zamerala nielen na prezentovanie výsledkov výskumu papierenských značiek (identifikácia, obraz, pôvod, výrobca) na písomnostiach evidovaných vo fonde Abovskej župy, ale aj na nové trendy, možnosti moderného spracovávanía a metódy reprodukcie filigránov. Piata štúdia v tejto rubrike je venovaná knihe testamentov. Jej autorka Mgr. Františka Marcinová (KAaPVH FiF UK, Ľubovnianske múzeum – hrad, Stará Ľubovňa) sa popri obsahovej analýze vo svojom príspevku pod názvom Kniha testamentov Starej Ľubovne 1660 – 1747 a možnosti jej využitia z pohľadu pomocných vied historických (s. 65-79), venovala diplomatike a dedičskému právu, no najmä faktografii z oblasti dejín správy, archontológie, historickej antropológie a ďalším pomocným vedám historickým. Ako predposledný je v danom časopise zaradený príspevok Pramene a niektoré poznatky o mestských a obecných pečatiach Abovskej a Turnianskej župy (s. 80-103) od PhDr. Gabriela Szeghyho (Archív mesta Košice), ktorý predstavil svoje zhrňujúce výsledky výskumu vyše 1000 variantov pečatí obcí a miest (od 14. storočia až do roku 1905) historickej Abovskej a Turnianskej župy v konkrétnych tabuľkách. Poukázal hlavne na samotný archívny výskum a pramennú bázu. PhDr. Janka Petőczová, CSc. (Ústav hudobnej vedy SAV) vo svojom príspevku Dejiny barokovej hudby na Slovensku v archívnych prameňoch (s. 104-114) poskytla prehľad o prameňoch k barokovej hudbe na Slovensku v podobe hudobných rukopisov a nototlačí zo 17. a prvej polovice 18. storočia, vypovedajúcich o štýlovo diferencovanej vokálnej, vokálno-inštrumentálnej i inštrumentálnej hudbe obdobia baroka.

V druhej rubrike pod názvom Ľudia a doba je zaradený v tomto čísle iba jeden príspevok od Mgr. Kataríny Matavovej (Katedra histórie Filozofickej fakulty Trnavskej univerzity), ktorá sa zamerala na významného archivára J. Bartáka. Jej štúdia Osobnosť Júliusa Bartáka a slovenské archívnictvo (s. 116-129) nás oboznamuje s udalosťami spojenými so zriaďovaním a zakladaním Pôdohospodárskeho archívu, aktivitami Bartáka na poste riaditeľa, postojom k zriadeniu Štátneho ústredného archívu a spolupráci s Maticou slovenskou.

V ďalšej rubrike Materiály sa vo svojej štúdii K neznámemu rukopisu Viktora Ladamérszkeho „Krátka história Červeného Kláštora s dodatkom o kláštore vo Vranove nad Topľou z r. 1875“ (s. 132-165) Mgr. Marcela Domenová, PhD. (KAaPVH IH FF PU) venovala kritickému a obsahovému zhodnoteniu jednotliviny obsahujúcej dejiny dvoch lokalít, ktoré boli v čase vzniku dokumentu vo vlastníctve prešovského Gréckokatolíckeho biskupstva. Jej cieľom bolo okrem iného aj poukávanie na súvislosť s inými vzácnymi dobovými rukopismi a na materiál evidovaný vo fondoch historických cirkevných knižníc a archívov. Do pozornosti dávame ešte príspevok uvedený v rubrike Rozhovory, aj keď nebol prednesený na spomínanej konferencii, ale tematicky súvisí s jej obsahom. PhDr. Martin Ďurišin (redakcia i. č. Dejiny): 50 rokov Inštitútu histórie na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove. Rozhovor s historikom

– univ. prof. PhDr. Ferdinandom Uličným, DrSc. Prof. Uličný si právom zasluhuje našu pozornosť, lebo stál pri zrode výučby archívnickva v Prešove. Súčasťou príspevku je aj jeho cenná výberová bibliografia.

Jednotlivé príspevky, ktoré odznali na konferencii, a ktoré sú následne uverejnené v tomto čísle internetového časopisu, a to buď vo svojej pôvodnej alebo modifikovanej forme, sú tematicky dosť širokospektrálne, takže si z nich určite každý bádateľ, historik či archivár vyberie niečo, čo ho zaujme, resp. podnieti k ďalšiemu výskumu parciálnych tém z dejín Slovenska. Dúfame, že v ďalšom čísle budú sprístupnené aj ostatné referáty, ktoré zazneli na minuloročnej konferencii.

Gabriel Szeghy, Archív mesta Košice

¹ Ďalšia časť štúdií, ktoré odznali vo forme referátov na konferencii v roku 2010, bude publikovaná v nasledujúcom čísle spomínaného internetového časopisu.

² OROSOVÁ, Martina – SNAKOVÁ, Martina. Dejiny Slovenska v archívnych prameňoch [on-line]. In: *Informátor Archívu Pamiatkovej úradu SR*, 2010, č. 43, s. 21 [cit. 2011-12-04]. Dostupné na internete: <http://www.pamiatky.sk/pamiatky/data/File/ARCHIV/informator%2043_2010.pdf> ISBN 978-80-89175-46-8;

DOMENOVA, Marcela. Slovo na úvod [on-line]. In: *Dejiny*, 2011, č. 1, s. 15-16 . [cit. 2011-12-04]. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_1_2011.pdf> ISSN 1337-0707;

Domenová, Marcela. Aj prešovskí archivári majú svoje dejiny : dvadsať rokov výučby archívnickva na Prešovskej univerzite In: *Na PUIze... : asopis Prešovskej univerzity*, 2011, roč. IV, č. 1, s. 14-15. ISSN 1337-9208;

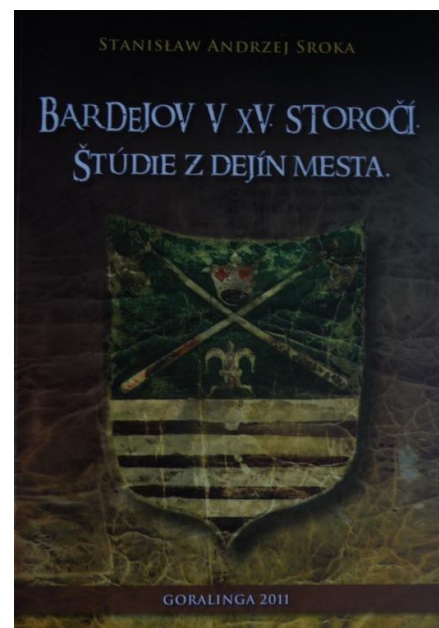
V Prešove ... (Kronika) [on-line]. In: *Genealogicko-heraldický hlas*, Časopis SGHS Martin, 2010, roč. 20, č. 1 – 2, s. 84 [cit. 2011-12-04]. Dostupné na internete: <http://www.genealogy-heraldry.sk/pdf/GHH2010_1-2.pdf> ISSN 1335-0137.

SROKA, Stanisław Andrzej. *Bardejov v XV. storočí. Štúdie z dejín mesta*. Goralinga, Bratislava 2011, 124 s. ISBN 978-80-970042-7-9.

Začiatkom novembra tohto roku bola v rámci sprievodných podujatí knižného veľtrhu Bibliotéka v bratislavskej Inchebe slovenskému čitateľovi i odbornej verejnosti za účasti autora prezentovaná kniha týkajúca sa dejín mesta Bardejov v 15. storočí. Stanisław Andrzej Sroka, profesor na Jagelonskej univerzite v Krakove a riaditeľ jej Inštitútu histórie, sa zaoberá stredovekými dejinami strednej Európy so zreteľom na poľsko-uhorské vzťahy.

Ako sám autor v úvode spomenul, ide o výber štúdií z jeho monografie *Stredoveký Bardejov a jeho kontakty s Malopoľskom*, ktorá vyšla v Krakove v roku 2010. Pripomenul, že problémom stredoeurópskej historiografie je neznalosť odbornej literatúry susedných krajín a to i takej, ktorá priamo súvisí s bádanou problematikou – veď objektom ich skúmania je spoločná minulosť.

Predmetom prvej kapitoly je prehľad doterajšieho bádania v poľskej, slovenskej i maďarskej historiografii a prameňov týkajúcich sa dejín Bardejova, z ktorých primárnu úlohu zohrávajú pramene z fondu Archívu mesta Bardejov uložené v bardejovskom archíve, pobočke Štátneho archívu v Prešove.

Okrem nich sú to ďalej edované celky týchto prameňov. Druhá kapitola je venovaná stredovekému kláštornému augustiniánov v Bradejove, pri písaní ktorej nebolo možné opomenúť ani pramene uložené v Centrálnom archíve augustiniánskeho rádu v Ríme, bádateľom prístupným len raz v týždni na tri hodiny, čo značne sťažovalo výskum. Tretia kapitola sa venuje sporu Bardejova s klariskami zo Starého Sączu. Išlo o viac ako sto rokov trvajúci colný spor, predmetom ktorého bolo mostné clo v Grybowe vyberané mníškami od bardejovských kupcov prechádzajúcich do Krakova. Nasledujúca kapitola je venovaná pôsobeniu poľského umelca Jakuba z Nového Sączu, s ktorým bardejovská mestská rada uzavrela v roku 1460 dohodu o zhotovení hlavného oltára v kostole sv. Egídia za sto zlatých a sviatočné šaty. Práce na ňom boli ukončené o šesť rokov neskôr. Piata kapitola sa týka bardejovských cechov v 15. storočí. Na základe jestvujúcej literatúry sa všeobecne prijíma, že počet cechov v Bardejove bol 51, no priamy výskum zachovaných archívnych prameňov potvrdil existenciu 16-tich cechov v meste na sklonku stredoveku. Najdôležitejším odvetvím remeselnej výroby bola výroba plátna, dôležitú úlohu zohrával cech krajčírov, pivárov či kušníerov, no dôležitú úlohu zastávali aj predstavitelia iných povolání bez vlastného cechu (zlatníci, pekári, mlynári, zlievači, maliari, kúpeľníci, lekárnici a pod.), ktorých počet v roku 1437 predstavovalo 64 rôznych remeselníckych špecializácií. Bardejovským richtárom v 15. storočí sa venuje siedma a obchodným kontaktom Bardejova s Krakovom ôsma kapitola. Posledná kapitola je venovaná bardejovským študentom na Krakovskej univerzite v 15. storočí a ich ceste ku kariére a úspechu. Ide o veľmi zaujímavé spracovanie tejto problematiky, kde si autor stanovil náročný cieľ – sledovať osudy absolventov v reálnom živote. Bardejov patril v skúmanom období k stredne veľkým mestám s 3 000 obyvateľmi, z ktorých na Krakovskej univerzite študovalo 55 a autor porovnáva ich počet so študentami z Levoče, Kežmarku, Kremnice či Košíc. Podarilo sa mu identifikovať osudy 16 študentov, ktorí po svojom návrate zo štúdií pôsobili ako farári, rektori mestskej školy, prepisovatelia kníh, mestskí pisári či členovia mestskej rady. Knihu dopĺňa niekoľko tabuliek, pričom ide o prácu s vedeckým poznámkovým aparátom.

Mária Grófová, Archív Univerzity Komenského

S hlbokým zármutkom oznamujeme archivárskej obci,

že 20. decembra 2011 tragicky zahynula naša kolegyňa

pani Anna Hranková

zo Štátneho archívu v Bytči.

2 % z dane

Milé kolegyne, vážení kolegovia,

Spoločnosť slovenských archivárov by sa touto formou chcela poďakovať všetkým tým, ktorí podporili našu činnosť formou 2 % daní za rok 2010. Tie začali na účet spoločnosti prichádzať v priebehu júna 2011.

Budeme radi, ak nám svoju priazeň zachováte aj naďalej a vopred ďakujeme všetkým, ktorí sa rozhodnú Spoločnosť slovenských archivárov podporiť aj 2 % daní za rok 2011.

Spoločnosť slovenských archivárov je dobrovoľnou záujmovou organizáciou združujúcou archivárov všetkých druhov a typov archívov, vysokoškolských pedagógov, ako aj pracovníkov z oblasti registratúr, ktorí sa profesionálne zaoberajú a zaoberali archívnu činnosťou na území Slovenskej republiky. Združuje svojich členov k rozvíjaniu archívniectva, prispieva k zvyšovaniu úrovne práce a vzdelávania v oblasti archívniectva, usporadúva pre svojich členov odborné konferencie, semináre, spoločenské podujatia, exkurzie a študijné pobyty. Spoločnosť slovenských archivárov organizuje a uhrádza všetky svoje aktivity najmä z členských príspevkov a pomocou sponzorov.

Za podporu veľmi pekne **ĎAKUJEME!**

Výbor SSA

Postup krokov na poukázanie 2% pre zamestnancov

Postup krokov na poukázanie 2% pre zamestnancov, ktorí požiadali svojho zamestnávateľa o vykonanie ročného zúčtovania zaplatených preddavkov na daň z príjmov.

Do **15.02.2012** požiadajte zamestnávateľa o vykonanie ročného zúčtovania zaplatených preddavkov na daň

Potom požiadajte zamestnávateľa, aby Vám vystavil tlačivo Potvrdenie o zaplatení dane

Z tohto Potvrdenia si viete zistiť dátum zaplatenia dane a vypočítať 2% z Vašej zaplatenej dane - to je maximálna suma, ktorú môžete v prospech prijímateľa poukázať. Táto suma však musí byť minimálne 3,32 €.

Údaje o Vami vybratom prijímateľovi napíšte do Vyhlásenia spolu so sumou, ktorú mu chcete poukázať.

Obe tieto tlačivá, teda Vyhlásenie spolu s Potvrdením, doručte do 30.04.2012 na daňový úrad podľa Vášho bydliska.

Daňové úrady majú 90 dní od splnenia podmienok na to, aby previedli Vaše 2% v prospech Vami vybraného prijímateľa.

Poznámky:

- Do kolónky **ROK** sa píše **2011**

- Tento rok sa obe tieto tlačivá podávajú výlučne na daňový úrad podľa Vášho bydliska

- Čísla účtov prijímateľov nepotrebujete, ani ich nikde neuvádzate, nakoľko peniaze na účty prijímateľov prevádzajú daňové úrady, nie Vy. Vy platíte celú daň daňovému úradu.

- IČO prijímateľa sa do kolóniek vypisuje **zľava**. Ak organizácia nemá SID, kolónky na SID nechajte prázdne.

- Poznámka: **Spoločnosť slovenských archivárov nemá SID**

Členské príspevky za rok 2012

Od roku 2009 je zápisné za člena SSA vo výške 5.- € (päť eur) a ročný riadny členský príspevok vo výške 7.- € (sedem eur) a to aj pre pracujúcich dôchodcov. Naši členovia – dôchodcovia vo výslužbe alebo na zaslúženom odpočinku – platia členské vo výške 50% riadneho členského t. j. 3,50 € (tri eurá päťdesiat centov).

O úhradu Vás prosíme výlučne bezhotovostným platobným stykom na číslo účtu: 0011482674/0900, Slovenská sporiteľňa a.s., Suché Mýto 6, 811 03 Bratislava. V prípade platby za viacerých členov SSA z jedného archívu a z jedného účtu, prosíme o vyznačenie sídla archívu (pri štátnych archívoch stačí mesto, pri pobočkách aj skratka názvu archívu) ako aj vpísanie priezvisk do kolónky Správa pre prijímateľa. V prípade platby za viacerých členov spoločnosti z jedného účtu je možné ich zoznam zaslať na e-mailovú adresu: grofova@rec.uniba.sk alebo poštou na kontaktnú adresu hospodárky SSA: Mária Grófová, Archív UK, Šafárikovo námestie č. 6, 818 06 Bratislava 16.

Ďalšou možnosťou platby je aj platba v hotovosti priamo u hospodárky SSA. Tu je potrebné e-mailom vopred dohodnúť termín odovzdania členských príspevkov. Súčasne vyzývam tých kolegov, ktorí majú nedoplatky za uplynulé roky, aby si vyrovnali aj tieto podližnosti. Nejasnosti ohľadne nedoplatkov je možné zistiť u hospodárky SSA. Nedoplatky do roku 2008 sa uhrádzajú vo výške 5.- € za kalendárny rok.

Dovoľujem si požiadať členov SSA o nahlásenie každej zmeny: či je to zmena emailovej adresy (prípadne vytvorenie novej e-mailovej adresy), zmena bydliska alebo zamestnania, zmena telefónneho čísla. To isté sa týka aj členov, ktorí hodlajú ukončiť členstvo v SSA.

Výbor SSA

otvára

KURZ LATINSKÉHO JAZYKA PRE VEREJNOSŤ
pre začiatočníkov

Trvanie kurzu: letný semester (od polovice februára 2012)

Rozsah kurzu: 13 týždňov: 1x týždenne 3 vyučovacie hodiny, t. j. 39 v. h. celkovo (1 v. h. = 45 minút)

Deň a doba konania kurzu: piatok 15.30–18.00 hod.

(15.30–16.40 gramatika, 16.55–18.00 reálie)

Cena kurzu: 136,50 € (3,50 € za vyučovaciu hodinu)

Obsahová náplň kurzu:

1. gramatika: základy skloňovania a časovania, tvorba jednoduchých viet, porovnávanie gramatických javov v latinčine s inými známymi jazykmi, špecifiká mŕtvych jazykov
2. reálie: poznávanie základov kultúry starovekého Ríma, mytológie, literatúry, spôsobu života
3. Latine loqui: základy elementárnej konverzácie; čítanie jednoduchých súvislých textov v latinčine

Miesto konania kurzu:

Filozofická fakulta UK, Gondova 2, 3. poschodie, miestnosť č. 329

Prihlásenie sa na kurz a zaplatenie školného

Platbu je možné uskutočniť

1. bankovým prevodom na účet FiF UK číslo 7 0000 83 100/ 8180, ako variabilný symbol (VS) uveďte 105 230

2. poštovou poukážkou – ako č. účtu pre Kurz lat. jazyka uveďte 7 0000 83 100/ 8180, ako variabilný symbol (VS) uveďte 105 230 a ako adresáta: Filozofická fakulta UK, Gondova 2, 814 99 Bratislava

Prihlášky posielajte na adresu: [buzassyova\(at\)fphil.uniba.sk](mailto:buzassyova(at)fphil.uniba.sk)

Bližšie informácie: <http://www.fphil.uniba.sk/index.php?id=5921>

Ľudmila Buzássyová: 0907 981 396; [buzassyova\(at\)fphil.uniba.sk](mailto:buzassyova(at)fphil.uniba.sk)

Naši jubilanti

Na druhú polovicu roka 2011 pripadlo neobvykle mnoho jubileí našich kolegýň a kolegov. Ťažko uveriteľné, ale medzi jubilantmi sa ocitajú priatelia, kolegovia, s ktorými by sme „okružliny“ vonkoncom nespájali. Ich vitálnosť a pracovné nasadenie nás však oprávňujú veriť, že ešte dlho budeme mať možnosť vídať ich medzi nami, tešiť sa z ich úspechov a čerpať z ich skúseností. Všetkým želáme veľa, veľa zdravia, pohody, energie a sily zotrvať.

Ing. Eva Sedláčková

* 7. 7. 1951 v Bardejove

Od roku 1993 pracuje v Štátnom archíve v Levoči, pobočka Poprad. Aj keď jej pôvodnou profesiou bola ekonómia, práca v archíve ju nadchla a s láskou ju vykonáva dodnes. Spracováva, triedi, usporadúva archívny materiál, vybavuje žiadosti a zodpovedá za hospodársku agendu archívu. Spolupracovala pri rôznych výstavách a podujatiach archívu, je spoluautorkou viacerých obecných monografií a prispievateľkou do miestnych periodík.

PhDr. Pavol Šalamon

* 29. 7. 1951 v Košiciach

V roku 1974 ukončil štúdium latinčiny a francúzštiny a po absolvovaní vojenskej služby pracoval v Štátnom archíve v Košiciach (1976 – 1990) ako samostatný odborný archivár. Samostatne, či v spolupráci, vyhotovil viacero archívnych pomôcok, najmä inventárov a katalógov k župným fondom. Bohatá je aj jeho publikačná činnosť. Svoj vedecký výskum sústredil na cirkevné matriky a ich využitie v historickej demografii. Kratšie práce publikoval o dejinách židov v Košiciach a spolupracoval s tímom pracovníkov Spoločenskovedného ústavu SAV pri výskume rómskej populácie na Slovensku.

V rokoch 1990 – 1996 si vyskúšal aj profesiu pedagóga – na Katedre cudzích jazykov Univerzity P. J. Šafárika a na Veterinárnej univerzite v Košiciach vyučoval latinčinu. Jeho ďalšou profesijnou zastávkou sa stal v rokoch 1996 – 2007 Open Society Archives at Central European University (Archív otvorenej spoločnosti pri Stredoeurópskej univerzite v Budapešti) a od roku 2007 bol archivárom s agendou vedeckého tajomníka v Archíve hlavného mesta Budapešti. Do povedomia archivárskej obce sa jubilant nezapísal len ako vynikajúci archivár. Účastníci rôznych stretnutí archivárov mali možnosť oceniť aj jeho veľký hudobný talent. Bravúrne zvládnutá hra na kontrabas nie raz prispela k vysokej umeleckej úrovni mnohých archivárskych „hudobných večerov“.

Viera Horváthová

* 22. 8. 1951 v Banskej Bystrici

Jubilantka Vierka Horváthová súbežne so životným jubileom oslávila aj pracovné jubileum – 20 rokov práce v Štátnom archíve v Banskej Bystrici, pobočke Banská Bystrica. Do archívu prišla zo Stredoslovenského múzea, kde pracovala v dokumentačnom oddelení ako správca zbierok. Vierka sa veľmi rýchlo stala dušou celého archívu. Ako pravá „okresárka“ zvláda všetky činnosti archívu, či už ide o predarchívnu starostlivosť, sprístupňovanie fondov, vybavovanie žiadateľov, ale aj digitalizáciu archívnych dokumentov. Skvelé organizačné schopnosti plne využila pri výstavbe novej budovy archívu a počas jeho sťahovania do nových priestorov. Jej bohaté znalosti dejín Banskej Bystrice denne využívajú návštevníci i kolegovia z archívu.

PhDr. František Žifčák

* 26. 8. 1951 v Domaňovciach, okr. Levoča

Do Štátneho archívu v Levoči nastúpil ešte ako poslucháč 5. ročníka archívnickva 1. októbra 1973 a tomuto pracovisku zostal verný dodnes. Od funkcie archivára prešiel všetkými stupňami archivárskeho rebríčka a v roku 1992 vystúpil na ten najvyšší – stal sa riaditeľom.

Odborná činnosť jubilanta je bohatá. Je autorom a spoluautorom viacerých archívnych pomôcok k základným fondom archívu a autorom množstva genealogických rešerší. Záujem o regionálnu históriu dokumentuje doposiaľ 16 vydaných monografií miest a obcí na Spiši (ako spoluautor, v 3 prípadoch aj ako zostavovateľ). Zapojil sa do slovensko-poľského projektu prípravy Dejín Spiša, do nemecko-slovenského projektu súpisu germaník na Slovensku a do projektu na prípravu Lexikonu stredovekých miest na Slovensku. Veľkou láskou PhDr. Žifčáka je heraldika. Podieľal sa na vyhotovení viac ako 50 komunálnych erbov na Spiši, erbov Prešovského a Košického samosprávneho kraja a vyše 20 občianskych erbov. Z jeho pera vzišlo viacero štúdií (doposiaľ 30) venovaných erbom a pečatiam východoslovenských banských miest a obcí, Levoči, spišským kopijníkom, Spišskej župe, mincovni v Smolníku, osobnostiam a dejinám Spiša a je aj autorom viacerých odborných článkov z PVH a archívnickva, recenzií a anotácií vydaných publikácií, ako aj početných článkov v regionálnej tlači, najmä k PVH a dejinám Spiša.

PhDr. Agnesa Vargová

* 14. 10. 1951 v Komárne

Curriculum vitae jubilantky Ági Vargovej je ďaleko pesterjšie ako u väčšiny archivárov, ktorí spravidla strávia svoj pracovný život na jednom pracovisku. Po absolvovaní archívnickva v roku 1976 začala pracovať vo Vojenskom historickom ústave v Bratislave, odkiaľ ju osud zaviazal do Prešova, kde pôsobila v rokoch 1977 – 1982 na krajskom pamiatkovom úrade. Jej ďalšie kroky smerovali do Štátneho okresného archívu v Prešove, ktorý ako riaditeľka viedla do roku 1989. Ďalšie viac ako desaťročie pôsobila vo funkcii vedúcej odboru vnútorných vecí Okresného národného výboru, potom Okresného úradu a Obvodného úradu v Prešove. V roku 2001 zmenila nielen pracovisko, ale aj miesto pobytu a vrátila sa do Bratislavy, kde do roku 2004 pracovala na Generálnom riaditeľstve Slovenskej správy ciest v Bratislave. V súčasnosti je vedúcou útvaru Informačné a dokumentačné služby, ktorý združuje podnikový archív, registratúrne stredisko a knižnicu v Slovnafte, a. s.

Jej snahou bolo vždy šíriť archivársku osvetu. Prednášala v obciach a mestách v Prešovskom kraji, okresných akadémiách, pripravila sériu prednášok o predarchívnej starostlivosti pre rôzne záujmové organizácie, v čom plánuje pokračovať aj v ďalších rokoch.

PhDr. Margita Krajňáková

* 16. 10. 1951 v Pečovskej Novej Vsi

K archivárom, ktorých pracovný život sa odohráva v jedinom archíve, patrí aj PhDr. Gitka Krajňáková. Ako absolventka Univerzity P. J. Šafárika si namiesto pedagogickej praxe zvolila dráhu archivárky – dňa 18. 8. 1975 bola prijatá do vtedajšieho Štátneho okresného archívu v Košiciach (dnes pobočka Košice) a pracuje tu stále. Už v roku 1978 bola poverená vedením archívu a od roku 1984 je jeho riaditeľkou.

Ani ju neobišiel údel okresnej archivárky – povinnosť zvládať všetky archívne činnosti bezo zvyšku. Popri vykonávaní riadiacej funkcie sa venovala v prvom rade odbornému spracúvaniu a sprístupňovaniu rozsiahlych kmeňových fondov svojho archívu a kus svojho profesionálneho života venovala organizačnej, výkonnej a školiacej práci na poli predarchívnej starostlivosti.

Ako dlhoroční kolegovia si ceníme nielen jej odbornú činnosť a pracovné výsledky, ale obdivujeme aj jej rozhodnosť a oddanosť „archivárskej veci“. Práve týmito vlastnosťami sa počas

36 rokov v slovenskom archívniectve stala aj radcom, hovorcom a obrancom záujmov „okresných“ archívov nielen východoslovenského regiónu.

Mgr. Šarlota Drahošová

* 10. 11. 1951 v Tajnej

Riaditeľka Štátneho archívu v Nitre Šarlota Drahošová je jednou z mála archivárov, ktorí majú „kompletné“ archivárske vzdelanie, pretože jej štúdiu archívniectva na UK v Bratislave, ktoré ukončila v roku 1977, predchádzalo nadstavbové štúdium tohto odboru.

V Štátnom archíve v Nitre pracuje od roku 1977 a tak, ako viacerí z tohtoročných jubilentov, prešla celou abecedou archivárskej praxe a v roku 1983 sa stala jednou z najmladších riaditeľiek.

Organizácia práce v tomto archíve patrila k tým najnáročnejším, pretože archív až do roku 1997 mal viacero pracovísk a depotov (Bytča, Šaľa, Lúč na Ostrove, Bratislava, Nitra, Ivanka pri Nitre). Dnes, aj jej zásluhou, sídli archív v krásnych priestoroch. Je autorkou a spoluautorkou viacerých inventárov a katalógov hlavne k fondom žúp, členkou Ústrednej komisie predarchívnej starostlivosti, od roku 1999 aktívne pracuje vo výbore Genealogicko-heraldickej spoločnosti. Svoje bohaté vedomosti a skúsenosti z genealógie uplatnila niekoľkokrát ako predsedníčka poroty súťaže o najlepšiu genealogickú prácu. Rozsiahla je aj jej publikačná činnosť. Okrem odborných štúdií sa ako spoluautorka i ako zostavovateľka podieľala na vydaní viacerých obecných monografií.

Mgr. Viera Bernátová

* 20. 12. 1951 v Zemianskom Lieskovom

Vierka Bernátová je archivárskej obci známa snáď najviac ako latinčiarka „par excellence“, k čomu ju predurčilo štúdium odboru latinčina – slovenčina na FiF UK Bratislava v rokoch 1970 – 1975. Po absolvovaní štúdia nastúpila pracovať do vtedajšieho Štátneho oblastného archívu v Bratislave a od roku 1985 pracuje v pobočke Trenčín. Vďaka vynikajúcej znalosti latinčiny sa v rokoch 1977 – 1998 zúčastnila niekoľkých pracovných ciest zameraných na vyhľadávanie slovaciek v rímskych a vatikánskych archívoch.

Okrem vykonávania najnáročnejších odborných úloh a činnosti na úseku spracovávania, sprístupňovania a využívania (hlavne starších) archívnych dokumentov je publikačne činná a je autorkou viacerých prác s tematikou starších dejín trenčianskeho regiónu. Zúčastňuje sa aj na štátnom výskume súvisiacom s prípravou vedeckých edícií archívnych dokumentov k dejinám Slovenska.

Do množiny jubilujúcich kolegov v druhej polovici roku 2011 patrí aj šesťdesiatnik Ján Turinič a naši päťdesiatnici. Touto cestou srdečne blahoželáme a veľa šťastia želáme PhDr. Jarke Bátovskej z pobočky Levice, Mgr. Silvii Kaprálikovej z Archívu Slovenského národného divadla, Zoltánovi Jakabovi zo Štátneho ústredného banského archívu a Romanovi Spiritzovi zo Slovenskej sporiteľne.

Oľga Kvasnicová, Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Pod'akovanie

Výbor spoločnosti slovenských archivárov a redakčná rada Fóra archivárov vyjadrujú úprimné poďakovanie Mgr. Lucii Krchnákovej, PhD. za dlhoročnú prácu vo výbore spoločnosti, vedenie jej webovej stránky a za prácu v redakčnej rade časopisu v pozícii jeho zodpovednej redaktorky.

Do ďalšej náročnej práce archivára – historika želáme zdravie a veľa síl a chuti.

Oznam

Redakčná rada Fóra archivárov oznamuje čitateľom a prispievateľom, že príspevky do nasledujúcich čísel je potrebné zasielať v tejto podobe: typ písma Times New Roman, veľkosť 12, text zarovnávať len zľava, nový odsek od predchádzajúceho oddeliť klávesou ENTER.

V prípade obrázkov je okrem popisu potrebné uviesť aj meno autora.

Príspevky zasielajte na e-mailovú adresu: forum.archivarov@gmail.com

Ďakujeme.

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva Spoločnosť slovenských archivárov

Redakčná rada: Katarína Bodnárová, Mária Grófová, Oľga Kvasnicová,
Zuzana Kollárová, Lenka Pavlíková, Juraj Roháč,
Gábor Strešňák, Henrieta Žažová

Jazyková korektúra: Henrieta Žažová

Povolilo: MK SR 1472/96